

JOŽE BLAZNIK, DIPL. ING. JOŽE DEMŠAR, JERNEJ GORTNAR,
MILKA SMID, ANTON TAVCAR, NIKO ZUMER

LESNA INDUSTRIJA V SELŠKI DOLINI

OSNOVE ZA RAZVOJ LESNE INDUSTRIJE

Zarodki sedanje tovarne pohištva ALPLES Železniki so bili spočeti v različnih lesnopredelovalnih dejavnostih in na združni osnovi. Tako ima podjetje svoje korenine v žagarstvu in sodarstvu, ki sta se povezala kot obrt v sodarsko in kasneje tudi v lesno zadrugo. Zato bomo v tem sestavku podali nekaj misli o dejavnostih samih, njihovem razvoju in preraščanju v industrijo in o vseh organizacijskih oblikah, ki jih je podjetje prešlo, da je postalo tako, kot sedaj trenutno je.

Tovarna ALPLES na Češnjici

Foto arh. Tone Mlakar

Po kronološkem zaporedju so bile te razvojne faze naslednje:

1. Sodarska zadruga za Selško dolino na Češnjici, registrirana zadruga z omejeno zavezo, registrirana 29. decembra 1902.

2. Sodarska zadruga v Železnikih, registrirana zadruga z omejeno zavezo, registrirana 19. decembra 1910.

3. Lesnoproductivna zadruga z omejenim jamstvom za Selško dolino na Češnjici, registrirana 24. februarja 1937.

4. Lesna zadruga z omejenim jamstvom na Češnjici, registrirana 28. aprila 1946.

5. Kmetijska zadruga z omejenim jamstvom na Češnjici, registrirana 7. avgusta 1948.

6. Lesno industrijsko podjetje »Češnjica«. To zaradi reorganizacij v združništvu ni bilo registrirano.

7. Medzadružno lesno industrijsko podjetje »Češnjica«, kratica »MLIP Češnjica«, registrirano pri Okr. gosp. sod. v Ljubljani pod RG II-240/1 dne 16. decembra 1955.

8. Lesno industrijsko podjetje »Češnjica« kratica »LIP Češnjica«, registrirano pri Okr. gosp. sodišču v Ljubljani pod RG II-240/8 dne 6. julija 1964.

9. »ALPLES« — tovarna pohištva Železniki, registrirana pri Okr. gosp. sodišču v Ljubljani pod RG II-240/1-Kr dne 15. januarja 1969.

Žagarstvo

Lesarstvo v Selški dolini sega daleč nazaj v zgodovino in ima bogato tradicijo, kar ni nič čudnega, saj je Selška dolina bogato zaraščena z gozdovi. Zaradi razvoja rudarstva se je v 14. stoletju v Selški dolini pričelo z intenzivnim izkoriščanjem gozdov, ki je v naslednjih stoletjih zavzelo vse večji obseg. Po vseh okoliških gozdovih, predvsem pa na Jelovici so pričeli s kuhanjem oglja. Fužinarji so potrebovali tudi ustrezno leseno embalažo za prevoz izdelkov, ki so jih prodajali daleč naokrog. Zato je tudi nastanek prve žage v Železnikih povezan z nastankom fužinarstva in tudi prva vest o žagi v Železnikih izhaja iz najstarejših listinskih podatkov o rudarstvu v tem kraju.

Vest o nastanku prve žage v Železnikih sega nazaj v leto 1358. V 18. stoletju je bilo v Selški dolini že več žag venecijank. Tudi pred prvo svetovno vojno je bilo žagarstvo v dolini močno razvito. Skoraj po vseh grapah so obratovala žage venecijanke, ki so žagale s pomočjo vodne sile na en ali več žagnih listov. Med letom 1900 in 1910 je obratovalo v dolini okoli 40 žag venecijank. Gozdovi in les so torej v dolini že predavnimi leti dajali kruh ljudem in ga dajejo še danes. Žagarstvo kot ena od oblik oplemenitve lesa pa je ena najstarejših dejavnosti v Selški dolini.

Sodarstvo

Poleg žagarstva sodi nedvomno tudi sodarstvo med najstarejše obrti Selške doline.

Sodarji so oskrbovali z leseno posodo predvsem fužinarje, ki so v njej tovorili železne izdelke. Delali pa so tudi drugo leseno posodo za trgovino. Izdelke so prodajali prek raznih mešetarjev in trgovcev. Konec prejšnjega stoletja

je bilo sodarstvo kot hišna obrt zelo razvito predvsem na Rudnem, kjer so bili domala vsi kajžarji sodarji, pa tudi na Češnjici, v Dražgošah in Kališih. Tudi v Železnikih je bilo v tem času že več sodarjev, medtem ko so se v drugih vaseh ukvarjali s sodarstvom le posamezniki.

Najtežje čase so sodarji preživljali, ko so v Železnikih ugasnili plavži in so izumirale železnikarske kovačije. Šele ko so pričeli z izdelovanjem sodov za kropske žebjarje in Kranjsko industrijsko družbo na Jesenicah, so se za njih pričeli boljši časi. To je bilo v začetku tega stoletja. Prav v tem obdobju se je na Slovenskem razmahnilo zadružništvo, ki je prav tu, v Selški dolini, med vedno izkoriščanimi sodarji naletelo na zelo plodna tla. V zelo kratkem obdobju so sodarji Selške doline ustanovili dve sodarski zadrugi, prvo na Češnjici, drugo pa v Železnikih.

Idejo zadružništva je v Selško dolino zanesel sam pobudnik zadružništva, dr. Janez Krek. Že 14. januarja 1898 je bila v zadružni register vpisana »Gospodarska zadruga v Selški dolini, registrirana zadruga z omejeno zavezo«. Sodarji iz vasi Rudno, Dražgoše, Češnjica, Kališe, Selca in Ostri vrh so bili združeni v Gospodarski zadrugi vse od njene ustanovitve. Za skupinsko delo je bila sodarjem na voljo delavnica v lasti Gospodarske zadruge. To je bila hiša bivšega »Markovčevega« grunta na Češnjici. Sedaj je to gostinski lokal »Jelenko«.

V letu 1902 so se sodarji odcepili od Gospodarske zadruge in ustanovili svojo posebno sodarsko zadrugo. V zadružni register je bila vpisana 29. decembra 1902 kot »Sodarska zadruga za Selško dolino na Češnjici«. Njeno področje je bilo razpečevanje sodarskih izdelkov, oskrbovanje članov s sodarskimi potrebščinami ter postavljanje in vzdrževanje skladišč. Vodstvi obeh zadrug, gospodarske in sodarske, sta si stavbo razdelili po uporabnosti na dva dela, tako da je Gospodarska zadruga obdržala bivalne prostore (sobe), Sodarska zadruga pa je prevzela gospodarski del poslopja in ga preuredila v delavnico in skladišče.

V delavnici Sodarske zadruge so že izdelovali posode s po več sto litri prostornine. Ker pa so delali vse ročno, obstajali pa so že stroji, je vodstvo zadruge z lastnimi sredstvi in delnimi posojili zgradilo na mestu ob Sori, kjer je stala »Ožbicova« žaga, novo zgradbo. Opremili so jo s Francisovo turbino za pridobivanje električne energije. Nabavili so tudi vse potrebne, takrat obstoječe stroje za prehod iz ročne na strojno obdelavo. Poleg zgradbe, v kateri je bila velika sodarska delavnica, si je zadruga postavila še žago venecijanko in celoten obrat imenovala »Centrala«. V centrali so po letu 1912 imeli sodarji lastno električno energijo za svoje potrebe in tudi za potrebe prebivalcev v bližnji okolici. Vodstvo zadruge je organiziralo v času od 18. februarja do 19. marca leta 1913 praktični strokovni tečaj pod vodstvom Rudolfa Rontaga z Dunaja. Ta jih je naučil po načrtu izdelovati iz hrastovega lesa do 5000 litrov velike sode. Med tem časom so v letu 1907 zgradili skladišče za shranjevanje sodov tudi na Rudnem.

Šele tedaj, ko so imeli sodarji lastno zadrugo, se je sodarstvo v tej dolini ugodno razvijalo. Vendar je razmah prekinila I. svetovna vojna. Promet se je skoraj docela ustavil. Tudi po vojni so bile še težave. Kmalu po vojni so opustili delavnico na Češnjici. Delavnica na »Centrali« je služila za delo občasnih naročil in za tiste sodarje, ki niso imeli lastnih hiš in so gostovali. Da sodarji po vojni niso imeli cvetočih dni, je dokaz v tem, da je članstvo v zadrugi lahko nasledil samo eden od potomcev umrlega člana.

Med prvo in drugo svetovno vojno so sodarji delali največ sode iz klanega lesa za zelje. Iz žaganega lesa in krajnikov pa so izdelovali sode za kolomaz in tanin. Za druge izdelke, kot so škafi, banje, čebri in drugo, ni bilo večjih naročil.

Zadruga je imela dve skladišči, eno v vasi Rudno za izdelke sodarjev z Rudna in Dražgoš, drugo v poslovni stavbi na Češnjici za izdelke drugih sodarjev.

V navadi je bilo, da so sodarji dovažali svoje izdelke ob sobotah v obe skladišči, kjer je bil opravljen količinski in kvalitetni prevzem. Po prevzemu je sodar odšel v pisarno k obračunu ali po akontacijo, odvisno od sezonskega ali nesezonskega izdelka.

Sode in druge izdelke so sodarji nakladali na »lojtrske« vozove in jih povezovali z vrvjo. Za nakladanje je bilo potrebno 5–6 oseb. Na en voz so naložili več kot 200 sodčkov po 50 litrov. V zimskih mesecih so izdelke odpremijali z vprežnimi sanmi, naloženimi z enakim številom sodov kot na vozu.

Med drugo svetovno vojno je zadružno vodstvo delovalo le še v letu 1942. Po tem letu so ostale računske knjige prazne. Po osvoboditvi je zadruga ponovno oživela. V oktobru 1945 je zadruga celo zaprosila vojaško oblast, naj oprostijo sodarski naraščaj vojaške službe. Že naslednje leto, tj. 4. februarja 1946 je načelstvo zadruga razpravljalo o združitvi z Lesno produktivno zadrugo na Češnjici. V zadružni register pri Okrožnem sodišču v Ljubljani je bila združitve vpisana 16. decembra 1946, dejansko pa je bila izvršena šele 1. oktobra 1947.

Razen Sodarske zadruga na Češnjici je bila 19. decembra 1910 vpisana v zadružni register c. kr. deželnega kot trgovskega sodišča v Ljubljani tudi »Sodarska zadruga v Železnikih«. Ustanovitelji te zadruga so bili izrazito liberalno usmerjeni in so se hoteli tudi na gospodarskem področju upreti vse večjemu klerikalnemu vplivu. Med ustanovitelji so bili v načelstvu trgovci, gostilničar, posestniki in nadučitelj. Že v drugem letu poslovanja zadruga pa je bil v načelstvo vključen tudi sodar. Z željo in namenom, da bi pričeli izdelovati boljše posodo, kakor zeljarje, ribiče, škafe in podobno, so pozvali Tomaža Lotriča iz Dražgoš, da bi v skupni delavnici, ki so jo že leta 1911 uredili v najetih prostorih, vodil delo.

Tudi ta zadruga je hitro zaživela in, čeprav so bili ob ustanovitvi samo trije sodarji, je njihovo število naraščalo, posebno prvo leto. Poslovala je bolj ali manj uspešno vsa leta do vključitve v Lesno zadrugo. Ta zadruga je poslovala tudi vso drugo svetovno vojno, vendar podatkov o članstvu in uspehih ni. Tudi sejna knjiga je zaključena z letom 1941.

Po osvoboditvi je zadruga zaživela z vso silo. Že leta 1946 pa se je hkrati s Sodarsko zadrugo Češnjica združila z Lesno zadrugo na Češnjici. Sprememba je bila vpisana v zadružni register pri Okrožnem gospodarskem sodišču 16. decembra 1946, dejanska združitve pa je bila izvršena hkrati s Sodarsko zadrugo na Češnjici 1. oktobra 1947.

Na pobudo vodstva Lesne zadruga na Češnjici je bila 15. avgusta 1945 sklenjena združitve obeh sodarskih zadrug. Obe zadrugi sta postali odseka v Lesni zadrugi s svojim odborom. Vodja sodarskega odseka na Češnjici je bil režijski delavec, v Železnikih pa v začetku honorarni. Tako je ostalo tudi še po reorganizaciji Lesne zadruga v kmetijske zadruga v letu 1948. Sodarji so prešli v sklop Kmetijske zadruga Češnjica. V letu 1953 se je pokazalo za naj-

bolj umestno, da so se sodarji obeh odsekov združili v enega. Združeni sodarski odsek je štel 33 članov (Češnjica 22, Železniki 11). V začetku so sodarji, predvsem iz sodarske zadruga Češnjica, delali po večini še doma. Sodarji v Železnikih pa so si dogradili svojo delavnico, v kateri so delali izdelke vsak zase, vsi pa z lastnim ročnim orodjem.

Leta 1947 je ponovno zaživel skupinsko delo v stari sodarski delavnici na Centrali. Namen tega začetka je bil, da pridobijo še druge sodarje in izučijo sodarstva tudi mlajše ljudi. Najprej so delali izdelke iz trdega lesa, i. s. hrastove sode do velikosti 1000 l in kadi za namakanje. Žagali so tudi doge za sode iz podmetnega lesa s/j ter iz lesa krajnikov.

Že po nekaj letih se je izučilo za sodarje precej mlajših ljudi. Zato je bilo treba pridobiti nove delovne prostore. Hkrati bi v nove prostore namestili tudi starejše sodarje, ki so do tedaj delali doma. V ta namen so v letih 1951/52 dogradili na »Centrali« novo sodarsko delavnico. Že v letu 1949 je večina sodarjev, tudi starejših, na podlagi desetletne prakse opravilo izpite za poklic sodar. Od leta 1913 ljudem, ki so izdelovali sode, ta možnost ni bila dana.

Ob oddvojitvi lesno predelovalnega odseka iz Kmetijske zadruga Češnjica in ob ustanovitvi samostojnega Lesno industrijskega podjetja je sodarstvo ostalo kot ena glavnih dejavnosti novega podjetja. Tehnološki postopek pri izdelavi sodov se ni bistveno spremenil, če izvajamo izboljšave posameznih faz dela ter prizadevanje po koncentraciji proizvodnje sodov na enem mestu, s katerim bi dosegli industrijski način obdelave po tekočem traku. Ročni sodarski delavnici sta bili dve, ena v novem poslopju na Češnjici, druga v Železnikih v bližini starega plavža. Strojna obdelava sodov je bila na obratu »Centrala« v starem poslopju hidroelektrarne. K sodarskemu odseku sta sodili še dve skladišči, in sicer na Češnjici in v Železnikih.

V letu 1959 so se preselili sodarji iz Železnikov na Češnjico in so v Železnikih delavnico ukiniteli. V njej je nato Tehnica uredila svoje proizvodne prostore.

Takoj po osvoboditvi so izdelali veliko raznovrstnih sodov. Kot prvi številnejši je bil čeber za zelje iz dašenega in žaganega lesa. Temu so v času planskega gospodarjenja sledili sodčki iz dašenega lesa z lesenimi obroči po 55 l za naše obalno ribarstvo. V letu 1952 je zaradi slabega ulova rib prišlo do prvega zastoja. Zato so začeli izdelovati embalažne sodčke za kemično industrijo. Velikost sodov za sipne materiale je bila od 25 do 100 l. Opremljeni so bili z lesenimi in tudi železnimi obroči. V letu 1955 je sledil počasen prehod na izdelavo sodčkov po vsebini 28 l in za 45 kg neto žeblicev žebliarski industriji. Sodčki so bili okovani z železnimi obroči in na dnu opremljeni z lesenimi froči.

Ob preselitvi sodarjev iz Železnikov na Češnjico se je skoncentrirala izdelava sodov samo na eno mesto. Zato so lahko izvedli delitev dela in uvedli industrijski način proizvodnje po nižji ceni. Toda kljub temu sta bila furnirska in kartonska embalaža cenejši in sta izpodrinili sod, ki ni mogel konkurirati. Zato so v letu 1963 prenehali s proizvodnjo sodov, čeprav je imela tu v Selški dolini stoletno tradicijo. Kljub ogromnim naporom posameznikov in kolektiva proizvodnje sodov ni uspelo obdržati. Tudi iznajdba Jožeta Blaznika s Češnjice in Jožeta Prevca s Studena ni mogla vzdržati v konkurenčnem boju, ki ga je diktiral sod iz luščenega bukovega furnirja. Da bi prešli na drugo vrsto izdelkov iz sodarske stroke, pa ni bilo ne naročil in ne pogojev.

Ko so začeli v letih okrog 1930 razmišljati o lesno-produktivni zadrugi, je v Selški dolini teklo že četrto desetletje, odkar se je začelo združevanje v različne zadružne organizacije. Bilo je namreč ustanovljenih že več gospodarskih, kmetijskih, živinorejskih, strokovnih in hranilno-posojilnih zadrug. Pri delu v teh zadrugah so se usposabljali domačini-odborniki in si pridobivali izkušnje v vodenju. Poleg tega pa so ti ljudje spoznali prednosti zadružnega gospodarstva ter uvideli koristi za posameznike in njihova zasebna gospodarstva. Tako se je zadružna miselnost globoko zakoreninila v ljudeh.

Več prizadevnih in naprednih gozdnih posestnikov in delavcev, ki niso bili zadovoljni z ravnanjem lesnih trgovcev, je začelo premišljati, kako bi si pomagali z zadružno organizacijo v gozdnolesnem gospodarstvu, ki dotlej sploh še ni bilo zadružno organizirano. Praviloma bi jim morala pomagati Zadružna zveza ali pa Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani. Vendar ti zvezi nista mogli ne svetovati, ne posredovati vzorčnih pravil za razvijanje zadružništva v gozdno-lesnem gospodarstvu.

Največje naravno bogastvo — les, ki ga predstavljajo gozdovi v Selški dolini, prebivalstvu ni prinašal tistih dobrin, ki bi jih lahko, predvsem zaradi premetenosti lesnih trgovcev, ki so neizkušene kmete večkrat oškodovali. Take razmere so prisilile kmeta, da si sam pomaga. Važno je tudi dejstvo, da so si za to prizadevali tudi izobraženci-rojaki, ki so sicer živeli izven Selške doline, a jim je to narekovala skrb za domače ljudi. Priložnostni obiski doma so jim omogočili snidenja, kjer so razpravljali, kako doseči boljše in smotrnejše upravljanje gozdov, sodobnejšo obdelavo in industrijsko predelavo lesa, da bi tako povečali zaposlitev in zaslužek ljudi v dolini. Iz tega kroga je bil izbran domačin, strokovnjak v gozdno-lesni panogi inž. Alojz Žumer. S polnim zaupanjem so se nanj obrnili tudi gospodarji, posestniki in delavci, med njimi Jakob Prevc s Studena, načelnik in poslovodja Sodarske zadruge na Češnjici. Inž. Alojz Žumer je prevzel nalogo, da s svojim znanjem in poznavanjem razmer v gozdno-lesnem gospodarstvu pripravi zamisel, po kateri bi se oblikovala gospodarska organizacija na zdravih temeljih, ki bi omogočila napredno gospodarjenje z gozdovi in industrijsko predelavo lesa.

Zamisel zadruge

1. Oblikovana naj bi bila zadruga tako, da bi zagotovila trdne osnove, gospodarski napredek in največjo korist za člane.

2. Namen organizacije bi bil predvsem: smotrnejša gojitev in izkoriščanje gozdov ter pospeševanje lesne obrti in industrije z moderno obdelavo lesa.

3. Nova organizacija naj bi združila gozdne posestnike kot gojitelje, negovalce in uporabnike gozdov, žagarske obrtnike kot predelovalce gozdnih asortimentov, gozdne delavce in delavce pri lesni obdelavi; lesnih trgovcev in prekupčevalcev v zadrugo ne bi sprejeli.

4. Poslovanje zadruge bi bilo določeno s pravili; med drugim naj bi bilo določilo, da bi zadruga prevzemala od svojih članov les na nečvrsti račun, ga obdelala in prodala, nato pa lastniku izplačala pripadajoči izkupiček z odbitkom predelovalnih in manipulativnih stroškov.

5. Zadrudni član bi bil polnopraven po vplačilu članskega deleža v znesku 1000 din in po prevzemu petkratnega jamstva na to vsoto; višina deleža je bila določena z namenom, da bi zbrali čimveč sredstev, ki bi brezobrestno služila zadrugi za poslovanje.

To so bile posebnosti v zadrudni organizaciji, ki bi bila v ostalem oblikovana po zadrudnih pravilih, izdelanih po zadrudnem zakonu in njegovih določilih.

Ko bi po teh zamislih zadruga že bila ustanovljena, bi se pojavilo vprašanje, kako ji zagotoviti tržišče za njene proizvode. Ing. Alojz Žumer je rešil to na ta način, da je predvidel ustanovitev prodajne organizacije zadrudne oblike, kamor bi se lahko vključile podobne zadruge iz vse Slovenije in velika gozdna posestva s svojimi industrijskimi obrati. Tako bi se zavarovali pred lesnimi veletrgovci, ki bi lahko ogrozili obstoj posameznih zadrug, obšli bi trgovske posrednike, hkrati pa bi prodrli v lesna tržišča v Sredozemlju.

Realizacija te zamisli, po kateri je bila ustanovljena prodajna organizacija MARAD — zadruga s poslovalnico na Sušaku, je široko posegla v slovensko gozdno-lesno gospodarstvo in razgibala manjše gozdne posestnike in delavce, da so se pričeli zanimati za zadrudno združevanje.

Ustanavljanje zadruge

Leta 1934 je poskušal ustanoviti lesno produktivno zadrugo Franc Kemperle s Češnjice. Nagovarjal je razne gozdne posestnike, da bi se združili in zadrudno gospodarili z gozdom in lesom. Vendar njegov poskus ni uspel. Leta 1935 je ing. Alojz Žumer poskušal pridobiti za ustanovitev zadruge Ivana Gartnerja z Jelovice v Dražgošah, ki pa se za to ni odločil. V tistih časih so nastale še večje težave, ki so omrtvile gozdno-lesno gospodarstvo. Proti Italiji, ki je okupirala Abesinijo, so bile namreč sprejete gospodarske sankcije, zaradi katerih je bil ustavljen vsak izvoz lesa v to državo. Na žagah v Selški dolini so se kopičile zaloge rezanega lesa, s tem je bil ustavljen denarni dotok od prodaje. Povedati je treba, da je Selška dolina dotlej izvažala les izključno v Italijo. Ta stiska je zahtevala intenzivnejše iskanje izhoda.

Načelnik Sodarske zadruge na Češnjici je v imenu zadruge in nekaterih posestnikov zaprosil ing. Alojza Žumra za sestanek. Dne 12. aprila 1936 so se sestali pri Žumru v Železnikih. Sklenili so, da bodo ob letnem sodarskem shodu širše razpravljali o potrebnih ukrepih za odpravo težkega gospodarskega stanja. Sodarska zadruga sama ni prevzela naloge, da bi organizirala in ustanovila novo zadrugo. Na tem sestanku pa se tudi še niso dogovorili, kdo naj bi bil izbran za to pomembno in tvegano delo.

Dne 3. junija 1936 so v organizaciji Sodarske zadruge sodarji priredili svoj vsakoletni izlet, tisto leto so šli v Sušo. Povabili so nekaj gostov, med njimi prof. Jakoba Šolarja, ing. Alojza Žumra in Nika Žumra. Po končanem cerkvenem obredu, posvečenem spominu umrlih sodarjev, se je razvil živahen pogovor. Spontano so razpravljali o gospodarski krizi v dolini in o ukrepih, ki so potrebni za njeno rešitev. Izbrali so tudi človeka, ki bi bil za to najprimernejši, hkrati pa dovolj spreten, da bi pripeljal do ustanovitve prepotrebne zadruge. Prof. Jakob Šolar je pred zbranimi odločno dejal prisotnemu Niku Žumru: »Ustanovitev lesne zadruge je tvoja naloga, Niko!« Ta javni poziv so zbrani z odobravanjem podprli in zagotavljali svojo privrženost novi zadrugi ter pomoč pri delu.

Prve priprave

Tako je bil izbran organizator Lesno-produktivne zadruga za Selško dolino. Osnovan je bil pripravljalni odbor, ki je začel s propagandnim delom za zbiranje članstva na javnih sestankih v krajih: Češnjica, Selca, Dražgoše, Martinj vrh, Ojstri vrh, Rudno in Podlonk. Na teh sestankih so zbrali blizu 90 članskih prijav, toda vse pogoje za članstvo, vključno za vplačilo članskega deleža, je imela približno polovica prijavljenih. Ti so kot ustanovitelji tvorili ustanovni občni zbor, na katerem so dne 2. januarja 1937 sprejeli pravila Lesno produktivne zadruga z o. j. Češnjica. V prvo načelstvo so izvolili: Nika Žumra, posestnika iz Železnikov št. 3 za načelnika in poslovodjo, za odbornike: Urha Demšarja, posestnika z Rudna 11, Ivana Prevca, posestnika s Studena 5, Roka Šolarja, posestnika z Rudna 37, Jožeta Žbontarja, posestnika z Rudna 28, v nadzorstvo pa: Antona Demšarja iz Martinj vrha, Filipa Gartnerja iz Dražgoš in Petra Meseca s Češnjice.

Dne 24. februarja 1937 je bila Lesno produktivna zadruga registrirana. Zadruga upravna pisarna je bila v hiši Nika Žumra, ki je organiziral in vodil njeno poslovanje. Prvi zadržni nameščenec, usposobljen in verziran v lesni stroki, je bil Janko Kemperle, ki je opravljal pisarniška, trgovska in knjigovodska dela.

Med ustanovne člane so se vključili tudi: Anton Demšar z venecijansko žago v Zadnji Smolevi, Filip Gartner z žago na Rudnem, Sodarska zadruga z žago na Češnjici, Gregor Šmid z žago na Rudnem in Franja Veber s parno žago na Češnjici. Združene strojne kapacitete štirih venecijank in enega polnojar-menika so zadrugi omogočile, da je lahko takoj začela s poslovanjem.

Začetna obratna sredstva v višini 65.000 din je zadrugi dodelil ing. Alojz Žumer kot akontacijo na blago. Najeti posojila za obratna sredstva je bilo zelo težavno, ker je bil v veljavi zakon o kmečki zaščiti, po katerem je Privilegirana agrarna banka prevzela vse kmečke dolgove pri bankah in posojilnicah v 12-letno odplačilno dobo s 3 % obrestmi. Kmečki dolžniki so bili s tem zavarovani pred prisilno izterjavo, zato pa je bila kmetijstvu odvzeta kreditna sposobnost. Upravni in nadzorni odbor zadruga sta na skupni seji sklenila najeti posojilo za stalna obratna sredstva v znesku 300.000 din. Prvo prošnjo so vložili pri Zadržni zvezi v Ljubljani, ki pa je posojilo odklonila. Naslednjo prošnjo so naslovili na Zadržno gospodarsko banko v Ljubljani — tudi ta je prošnjo zavrnila. Tretjo prošnjo so vložili pri Podružnici Zadržne gospodarske banke v Kranju. Upravni odbor te banke je prošnjo sicer odobril, vendar je centrala v Ljubljani preprečila dodelitev posojila. Potem so prošnjo vložili še pri Kreditni banki Ljubljana. S pomočjo znanca, prokurista Antona Janežiča, ki so ga natančno poučili o novoustanovljeni lesno produktivni zadrugi, so dosegli ugodno rešitev prošnje. Kreditna banka je posodila 300.000 din za obratna sredstva in odprla Lesno produktivni zadrugi tekoči račun. Posojilo je bilo zavarovano z menico, ki jo je kot akceptant podpisal načelnik zadruga (ni bil kmet) in žiranti, člani upravnega in nadzornega odbora, med katerimi le eden ni imel pogojev, ki jih je določal zakon o kmečki zaščiti.

Ko so opravili organizacijske formalnosti, vključno z registracijo, zagotovitvijo obratnih prostorov in odobritvijo obratnih sredstev, je zadruga pričela s širokim poslovanjem: njeni glavni nalogi sta bili:

1. S prostovoljno združitvijo številnih članov zgraditi takšno gospodarsko organizacijo, ki bi bila stalno sposobna revolucionarno spreminjati gozdno lesno gospodarstvo in delo.

2. Poslovanje zadruga po zadrugnih pravilih je bilo organizirati tako, da se je začelo s smotrnim izkoriščanjem gozdov, obdelovanjem lesa in pripravljanjem za izvoz.

Da bi to dvoje dosegli, so zahtevali od članov, da svojo miselnost podredijo najvišjim interesom zadrugne skupnosti, svoje koristi pa postavijo šele na drugo mesto. Ker je zadrugna skupnost zajemala vso dolino, so zahtevali, da opustijo stara krajevna nasprotja, krepijo pa združevanje kot pogoj bodoči industriji. Ta naj prinese dolini blaginjo, kar kmetijstvo samo ni zmoglo. Člani morajo izpolnjevati vsa navodila in ukaze zadrugnih organov pri delu in gospodarjenju z gozdovi, da bi dosegli najboljše proizvodne in komercialne uspehe, kar je zahtevalo tržišče.

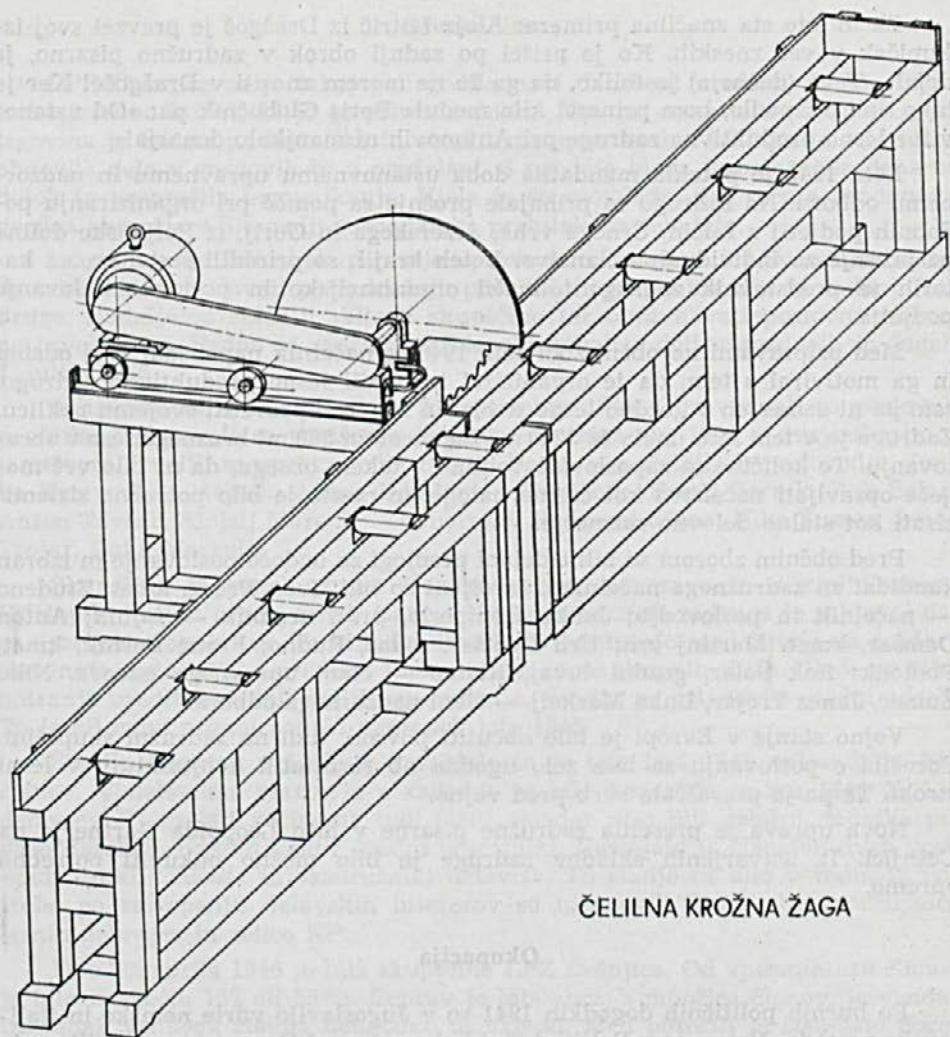
Lesno produktivna zadruga je bila v bistvu družba partnerjev proti kapitalistični lesni industriji poleg škofjeloške železniške postaje, ki je dotlej urejala in krojila lesno trgovino. Tako je zadruga hotela rešiti dolino, da ne bi bila le torišče za »kravje kupčije«. Zato je Lesno produktivna zadruga potrebovala trdno organizacijo, ki jo je bilo treba nenehno izboljševati in usmerjati k tem ciljem.

Že v zamisli je bilo določeno, da lesno produktivna zadruga obratuje kot izvoznško podjetje. Žagni obrati pa so zato morali kvalitetneje razrezovati les (paralelna obdelava, prizmiranje in čeljenje). Toda to je bilo že na zaključku delovnih nalog — vse poslovanje je namreč temeljilo na največji meri poštenja tako, da je bilo izključeno načelo »kdo bo koga«, ki je bilo sicer redna praksa. Pri odkupu lesa je bil organiziran natančen prevzem v gozdu, prav tako na krljišču; natančno skladiščenje in izmera pošiljke in seveda točen obračun ter izplačilo. Osebnosti Leopolda Gartnerja, ki je opravljal meritve, točkovalke Julke Kemperle in izkušenega lesnega strokovnjaka Janka Kemperla, vse to je mnogo pripomoglo k uspešnemu poslovanju zadrug.

Prvo leto je zadruga dosegla tele knjigovodske rezultate: število članov — 46, vrednost deležev — 46.000 din, denarni promet: 3.488.391,50 din, izdano za blago — 2.081.058,91 din, prejeto za blago — 2.197.759,97 din, dobiček 38.308,47 dinarjev. Več kot številke pa so pomenili organizacijski uspehi, o katerih so člani prvo leto izražali enotno sodbo: »Če smo z zadrugo dosegli samo pošten prevzem v gozdu, jo je bilo vredno ustanoviti!« Prav poštenje je mnogo pripomoglo k velikemu zaupanju in zavidljivemu ugledu revolucionarne Lesno produktivne zadruga.

To leto je vstopil prvi delavec Anton Rihtaršič s Studena v članstvo in v delovno razmerje z zadrugo. Marija Mohorič, po domače Trojarca iz Golice, je prva oddala svojo hlodovino v zadrugni razrez in vnovčitev ter prejela obračun za okrogli les po ceni 120 din za m³, medtem ko je bila takrat cena 85 din za m³, franko železniška postaja Škofja Loka.

Poslovno leto 1938 je bilo v organizacijskem, proizvodnem in komercialnem pogledu obogateno z izkušnjami in uspehi preteklega leta. Povečalo se je število članov, naraslo je število zaposlenih in povečal se je obseg poslovanja. Gozdni posestniki, novi prijavitelji za članstvo so priporočali za zaposlitev svoje otroke, kar priča o velikem zaupanju in življenjski povezanosti z novim podjetjem. Splošni gospodarski položaj v dolini se je obrnil na bolje in morečega pomanjkanja ni bilo več. Zelo spodbudno je bilo vprašanje Antona Černeta, sodnika v

ČELILNA KROŽNA ŽAGA

Prvi stroj Lesno produktivne zadrugę iz leta 1937, ki sta ga izdelala Leopold in Ivan Gartner

Škofji Loki: »Kaj ste naredili v Selški dolini, da je utihnil boben za prisilne dražbe?!«

Poslovno leto 1939 je bilo tretje leto Lesne produktivne zadruge. Razširila se je vest, da sta industrialca iz Škofje Loke deponirala visok znesek za pokritje izgub, ki bi nastale s pretiranim dvigom cen. V konkurenci s temi cenami naj bi Lesno produktivna zadruga zašla v stečaj. Samo en član zadruge je povedal v pisarni, da ima za svoj les zelo visoko ponudbo. Čeprav je v zadrugi že zaključil več uspešnih kupčij, se ni mogel odločiti, Postavili so ga pred odločitev: ali kupčija z zadrugo ali izključitev. Ostal je v zadrugi in dosegel celo boljši iztržek, kot mu ga je ponudil zadrugi konkurent.

Za to leto sta značilna primera: Alojz Lotrič iz Dražgoš je prevzel svoj izkupiček v več zneskih. Ko je prišel po zadnji obrok v združeno pisarno, je dejal: »Tega (denarja) je toliko, da ga že ne morem znositi v Dražgoše! Ker je tako dobro izpadlo, bom prinesel kilo medu!« Boris Globočnik pa: »Od ustanovitve lesno produktivne zadruge pri Antonovih ni manjkalo denarja!«

Leta 1940 je potekla mandatna doba ustanovnemu upravnemu in nadzornemu odboru. Na zadruzo so prihajale prošnje za pomoč pri organiziranju podobnih podjetij z Lučin, Črnega vrha, Jezerskega in Gorij, iz Poljanske doline pa prošnje za individualno članstvo. V teh krajih so priredili seštevke, na katerih je predstavnik zadruge tolmačil organizacijsko in poslovno delovanje podjetja.

Med pripravami na občni zbor leta 1940 je načelnik napovedal svoj odstop in ga motiviral s tem, da je organiziral in utrdil lesno produktivno zadruzo, sam pa ni usmerjen v gozdno lesno stroko in se mora posvetiti svojemu poklicu. Zadruga je v tem letu imela že 3200 m³ žagovcev in 580 m³ brusnega lesa v obratovanju. Te količine so zaposlovale vodilne v takem obsegu, da ni bilo več močče opravljati načelstva kot častne naloge, to mesto je bilo potrebno sistematizirati kot stalno delovno razmerje.

Pred občnim zborom so bili izdelani predlogi za bodoče poslovanje in izbran kandidat za združnega načelnika. Izvoljeni so bili: Ivan Prevc, kmet, Studeno — načelnik in poslovodja; Janko Kemperle, priv. uradnik — tajnik; Anton Demšar, kmet, Martinj vrh; Urh Demšar, sodar, Rudno; Franc Bernik, kmet, Podlonk; Rok Šolar, gozdni čuvaj, Rudno — člani upravnega odbora. Niko Žumer, Janez Trojar, Luka Markelj — člani nadzornega odbora.

Vojno stanje v Evropi je bilo občutiti povsod, tudi na združni skupščini. Poročila o poslovanju so bila zelo ugodna ob rezultatih konjunktura v lesni stroki. Te pa je preraščala skrb pred vojno.

Nova uprava je preselila združne pisarne v hišo Leopolda Gartnerja na Česnjici. Iz ustvarjenih skladov zadruge je bilo možno nakupiti potrebno opremo.

Okupacija

Po burnih političnih dogodkih 1941 so v Jugoslavijo vdrle nemške in italijanske armade. Nemci so v Selški dolini kakor po vsej Gorenjski postavili svojo civilno upravo. Ta je posegla tudi v LPZ, ki so ji spremenili ime: Holz produktive Genossenschaft m. b. H. in v nemščino prevedla pravila. Hkrati je bil Ivan Prevc imenovan za komisarja. Ko je dobil te odločbe, je sklical v septembru 1941 člane uprave in nadzorstva na seštevke in poročal o spremembah v zdruzi. Kot komisar ima pooblastilo za samostojno vodenje brez združnih odborov in skupščin. Vendar se je odločil, da bo informiral o poslovanju odbornike in združnike.

Osvobodilno gibanje je že leta 1941 močno rahljalo okupatorjevo civilno oblast in opozarjalo na krivdo pri sodelovanju. Partizanska aktivnost v dolini, ki so jo imenovali Banditen-Gebiet, je omejevala gospodarske dejavnosti. Podrobnosti poslovanja med okupacijo ne poznamo. Hloderino so nabavljali po dodeljenih kontingentih, prodajali pa kupcem, ki so dobili dobavnice (Bezugscheine) za deske.

LPZ Češnjica se je takoj prilagodila novi družbeni ureditvi. Poudariti je treba izredno korist, ki jo je prinesla dolini. Vsa privatna lesna industrija in trgovina je čakala na lastniške in strukturne spremembe. LPZ pa je zelo hitro obnovila delo v gozdovih in v predelavi. S prodajo blaga je omogočila denarni dotok in preprečila pomanjkanje. Ujela je še spomladni čas sečnje ter mnoga gozdna območja v Sloveniji gospodarsko prehitela za celo leto.

Ivan Prevc je sklical skupno sejo uprave in nadzorstva. Ta dva sta sklenila, da takoj začno poslovati po združenih pravilih, in ga pooblastila za vodenje zadruge. Nadalje so sklenili sklicati skupščino ter obravnavati poslovne naloge po osvoboditvi. Redno je zadruga začela obratovati z deli v gozdovih in žagah 1. julija 1945.

Skupščino LPZ so sklicali za 2. september 1945. Obravnavali so poslovna poročila. Izglasovali so povišanje jamstva na delež din 1000 z dvajsetkratnim jamstvom. Izvolili so upravni odbor: Ivan Prevc — načelnik in poslovodja, Jan-ko Kemperle — tajnik, Anton Demšar — blagajnik, Franc Bernik, Rok Šolar, Anton Tavčar, Alojzij Marenk — odborniki. Nadzorni odbor: Niko Žumer, Janez Trojar, Luka Markelj.

Skupščina je zopet oživila člansko zavest, povezavo in discipliniranost. Pristopilo je tudi precej novih članov. Nesluten razmah zadruge je zahteval organizacijske dopolnitve. To bi lahko izvedli le z notranjo razdelitvijo na gozdar-sko enoto, industrijsko predelovalno enoto in enoto skupnih služb. Glede na take notranje ureditve so bili različnega mnenja, vendar so ustanovili gozdni odsek. To je bil edini organizacijski napredek leta 1945.

Število članstva v LPZ je naraščalo in je bilo leta 1946 vpisanih že 340 članov. V delovnem razmerju z zadrugo je bilo konec decembra 1945 že 130 delavcev. Ti so bili večinoma tudi člani, vendar niso bili deležni dodatka pri gospodarskem uspehu kakor gozdni posestniki. Nastajalo je članstvo dveh vrst: »zadružniki s hlodi« in »zadružniki delavci«. To stanje ni bilo v redu. Iz po-trebe po zastopanju delavskih interesov so ustanovili Sindikalno podružnico lesnih delavcev in celico KP.

Dne 28. aprila 1946 je bila skupščina LPZ Češnjica. Od vpisanih 340 članov je bilo navzočih 187 ali 55 %. Čeprav je bila zbrana množica članov, je vendar izostanek velikega števila neugodno učinkoval. Med poročili je izstopalo poro-čilo gozdnega odseka. Najpomembnejši je bil sklep o pridružitvi Sodarske zadru-ge Češnjica in Sodarske zadruge Železniki v LPZ Češnjica. Tako sta se v LPZ združili žagarska obrt in sodarska obrt, kar je glavnino lesno obdelovalne de-javnosti v dolini povežalo v enotno gospodarsko in proizvodno organizacijo. Sklenili so spremeniti naslov, v katerem so izpustili poudarek »produktivna« in ostalo je samo Lesna zadruga z o. j. za Selško dolino na Češnjici. Na volit-vah so razrešili Jakoba Tavčarja in Roka Šolarja in izbrali Jurija Fajfarja in Franca Pintarja v članstvo upravnega odbora. Pristopili so k prvi večji investi-ciji. Ob zgradbi Sodarske zadruge in elektrarne stoječo venecijansko žago so odstranili in zgradili polnojarmaniški obrat z dvema cirkularkama. Poglobili so odvodni kanal in razširili ter povečali učinek vodne turbine. Na njen pogon so navezali kupljeni in generalno popravljani polnojarmanik »Maks Hütte«. Tako so povečali žagarsko zmogljivost. To je nujno narekovala povečana množina okroglega lesa za razrez od 3200 m³ v letu 1940 na 12.000 m³ v letu 1946.

Leta 1947 je Lesna zadruga na Češnjici imela največ članov, vpisanih je bilo 462. Toda vanjo so posegle združno organizacijske spremembe, ki so se splošno uveljavljale. Vendar te niso mogle zadržati razvijanja v industrijo, ki je močno oprta na razgibanem zbiranju proizvajalcev v združenih lesnih dejavnostih. Na žagi »Podzavrnik« Selca so montirali polnojarmenik. Janko Kemperle je prodal »Kemperlovo parno žago«. S hitrim tempom so zgradili zaboarno in sodarsko delavnico v Železnikih.

Ob pregledu Lesne zadruge Češnjica ob zaključku leta 1947 lahko ugotovimo naslednjo imovino: Polnojarmeniški obrat »Centrala« z zaboarno in sodarsko delavnico, polnojarmeniški obrat »Kemperle«, polnojarmeniški obrat »Podzavrnik«, sodarska delavnica v Železnikih. Poleg tega so tu še tovarnjaki in mnoge druge pomožne naprave. Zadruga je imela 169 delavcev in se je počasi spreminjala v industrijsko podjetje.

KMETIJSKA ZADRUGA Z OMEJENIM JAMSTVOM NA ČEŠNJICI

V letu 1948 se je zaradi socialističnega usmerjanja gospodarstva na vasi pokazala potreba po reorganizaciji kmetijskega združništva. Reorganizacija je zajela tudi Lesno zadrugo za Selško dolino. Njeno področje se je razdelilo na devet novoustanovljenih kmetijskih zadrug, ki so poleg svoje osnovne kmetijske dejavnosti prevzele tudi vse dejavnosti Lesne zadruge tj. nakup in razrez hlodovine in prodajo ter predelavo žaganega lesa. Vsaka od novoustanovljenih zadrug je prevzela člane Lesne zadruge iz svojega območja, svoje gravitacijsko področje gozdnih površin in svoje žagarske obrate (venecijanke). Sklep o reorganizaciji je Lesna zadruga, ki je tedaj štela 464 članov, sprejela na skupščini 4. julija 1948. Kmetijske zadruge, ki so jih po reorganizaciji ustanovili, so bile na Češnjici, v Martinj vrhu, na Zalem logu, v Sorici, Davči, Dražgošah, Selcih, na Bukovici in v Zgornji Luši. Na območju Kmetijske zadruge Češnjica je ostalo še 243 članov z gravitacijskim okolišem 4007 ha gozdnih površin. KZ Češnjica je v svojem sklopu organizirala tri odseke, to so:

— kmetijski, ki je obsegal trgovino, poljedelstvo, sadjarstvo, živinorejo in kmetijske stroje,

gozdno-lesni, ki je obsegal žagarske obrate, sodarske obrate, zaboarno in mizarno ter gozdno dejavnost,

— prometno-kreditni.

Od tu dalje bomo zasledovali le lesni odsek.

Vse obrate na Češnjici in v Železnikih, tj. dva polnojarmenika, zaboarno ter elektrarno na Češnjici, v kateri je bila sodarska delavnica, in sodarsko delavnico v Železnikih, je prevzela KZ Češnjica. S tem je v svojem sklopu imela izmed vseh novoustanovljenih kmetijskih zadrug v dolini najmočnejši lesno industrijski obrat.

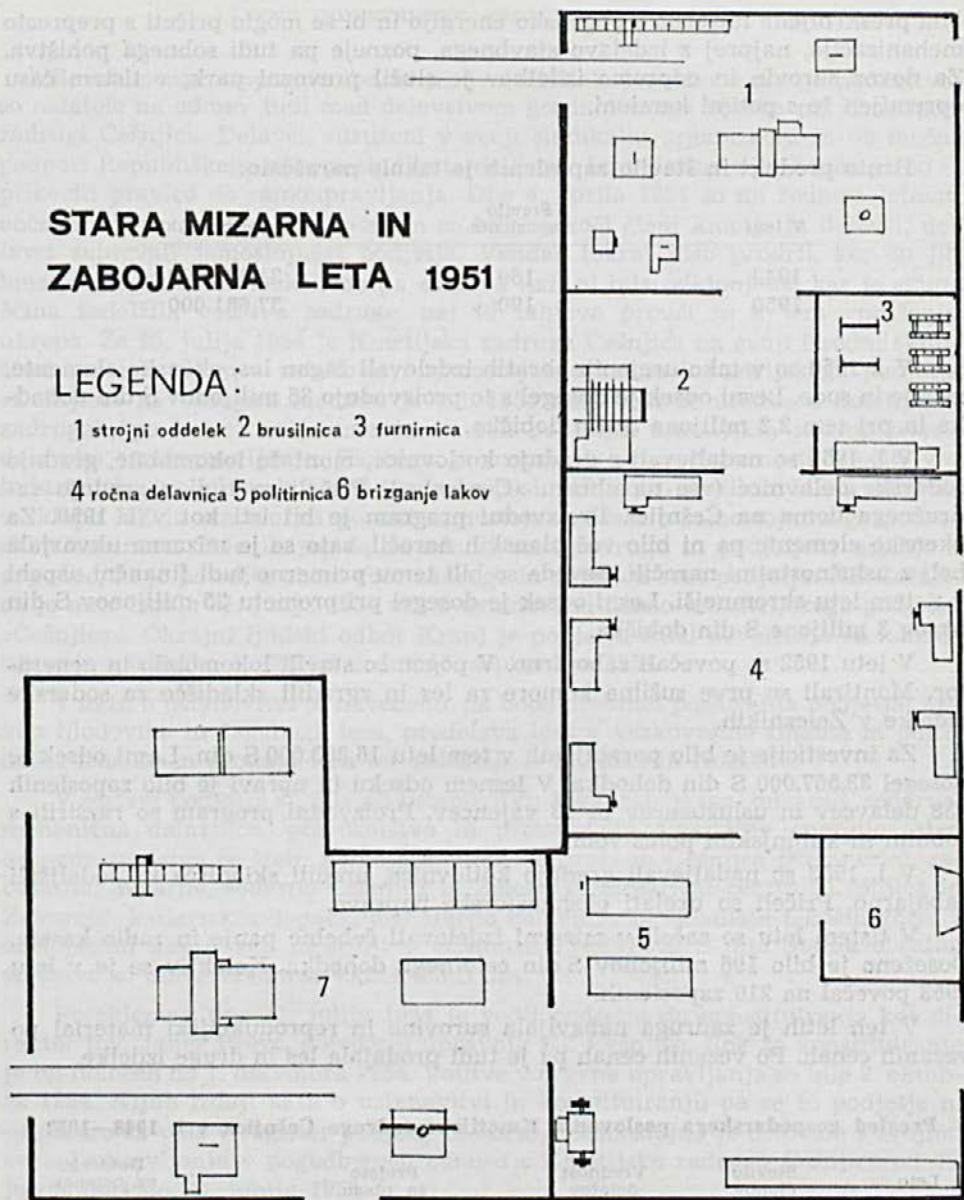
V letu 1948 se zaradi obsežnih planskih nalog, ki jih je zahtevala obnova, ni veliko delalo na razširitvi kapacitet. L. 1949 pa je na priporočilo planske komisije LRS prineslo odločitev, da se nadaljuje z začrtanimi gradnjami za dopolnitev obratov za dokončno predelavo lesa. Da bi si zagotovila pogonsko silo, je zadruga kupila stare žage »FUŽINE« v Gorenjem koncu v Železnikih, popravila vodne naprave in zgradila elektrarno. Preuredila je staro usnjarsko delavnico na Češnjici v stanovanjsko hišo za delavce, v pritličju stavbe pa je uredila

STARA MIZARNA IN ZABOJARNA LETA 1951

LEGENDA:

1 strojni oddelek 2 brusilnica 3 furnirnica

4 ročna delavnica 5 politirnica 6 brizganje lakov

poslovne prostore. Zaradi nekoliko zmanjšanega dotoka hlodovine in, da bi zaposlila odvečno delovno silo, je zgradila mizarско delavnico, v kateri je bilo zaposlenih 30 delavcev v eni izmeni. Leseni del zabojarne so predelali v zidanega. V l. 1950 je dogradila garaže z mehanično delavnico in skladišče za tekoča goriva. V tem letu je zadruga pričela graditi tudi novo kotlovnico in sušilnico lesa s komorami. V kotlovnici naj bi montirali tudi generator. Tako bi

bila preskrbljena mizarna s pogonsko energijo in bi se moglo pričeti s preprosto mehanizacijo, najprej z izdelavo stavbnega, pozneje pa tudi sobnega pohištva. Za dovoz surovin in odpremo izdelkov je služil prevozni park, v tistem času opremljen že s petimi kamioni.

Bruto produkt in število zaposlenih je takole naraščalo:

V letu	Število zaposlenih	Bruto produkt
1949	169	31,625.000
1950	190	37,681.000

V l. 1950 so v tako urejenih obratih izdelovali žagan les, okenske elemente, zaboje in sode. Lesni odsek je dosegel s to proizvodnjo 35 milijonov S din dohodka in pri tem 2,2 milijona S din dobička.

V l. 1951 so nadaljevali z gradnjo kotlovnice, montažo lokomobile, gradnjo sodarske delavnice (vse na obratu »Centrala«). Pričeli so tudi z gradnjo združnega doma na Češnjici. Proizvodni program je bil isti kot v l. 1950. Za okenske elemente pa ni bilo več planskih naročil, zato se je mizarna ukvarjala bolj z uslužnostnimi naročili. Seveda so bili temu primerno tudi finančni uspehi v tistem letu skromnejši. Lesni odsek je dosegel pri prometu 25 milijonov S din okrog 3 milijone S din dobička.

V letu 1952 so povečali zabojarno. V pogon so stavili lokomobile in generator. Montirali so prve sušilne komore za les in zgradili skladišče za sodarske izdelke v Železnikih.

Za investicije je bilo porabljenih v tem letu 16,803.000 S din. Lesni odsek je dosegel 33,567.000 S din dohodka. V lesnem odseku in upravi je bilo zaposlenih 138 delavcev in uslužbencev in 13 vajencev. Proizvodni program so razširili s sobnim in kuhinjskim pohištvo.

V l. 1953 so nadaljevali gradnjo kotlovnice, uredili skladišča in podaljšali zabojarno. Pričeli so urejati ekshaustorske naprave.

V tistem letu so začeli v mizarni izdelovati čebelne panje in radio kasete. Doseženo je bilo 196 milijonov S din celotnega dohodka. Kolektiv se je v letu 1953 povečal na 210 zaposlenih.

V teh letih je zadruga nabavljala surovine in reprodukcijski material po vezanih cenah. Po vezanih cenah pa je tudi prodajala les in druge izdelke.

Pregled gospodarskega poslovanja Kmetijske zadruge Češnjica v l. 1948—1953

Leto	Število članov	Vrednost deležev	Prejeto za blago	Dobiček, oz. ostanek za sklade
1948	243	59.240	12.878.221,47	1.276.127,79
1949	243	58.640	25.082.676,59	2.756.975,24
1950	292	29.200	31.953.370,—	2.600.245,69
1951	236	354.000	26.907.486,—	3.345.907,—
1952	251	396.000	—	11.179.921,—
1953	276	829.500	—	18.518.544,—

Revolucionarne spremembe, ki jih je doživljalo jugoslovansko gospodarstvo, so naletele na odmev tudi med delavstvom gozdnolesnega odseka pri Kmetijski zadrugi Češnjica. Delavci, združeni v svoji sindikalni organizaciji in ob močni podpori Republiškega odbora sindikata delavcev lesne industrije Slovenije, so si priborili pravico do samoupravljanja. Dne 4. aprila 1954 so na rednem letnem občnem zboru zadruga, na katerem so bili navzoči člani kmetje in delavci, delavci zahtevali samostojnost podjetja. Vendar tokrat niso prodrli, ker so jih kmetje preglasovali. Dokončno pa zahteva tudi ni bila odklonjena, ker je skupščina zadolžila vodstvo zadruga, naj to zahtevo prouči in o tem vprašanju ukrepa. Že 25. julija 1954 je Kmetijska zadruga Češnjica na svoji izredni skupščini sprejela sklep o ustanovitvi samostojnega Lesno industrijskega podjetja »Češnjica« na Češnjici. Medtem je v l. 1954 izšla tudi že uredba o kmetijskih zadrugah, po kateri se je moralo v vseh podjetjih kmetijskih zadrug uvesti delavsko samoupravljanje. Zadruga je morala iz svoje dejavnosti izločiti vso industrijsko predelavo kot tudi trgovsko poslovalnico in gostilno, ki sta delovali v sklopu KZ in sta morali postati samostojna obrata s samostojnim gospodarskim računom. Sklenili so, da se odnosi med zadrugo in podjetjem uredijo s pogodbo, ki jo potrdita občni zbor zadruga in delavski svet podjetja. KZ Češnjica je nato izdala 31. julija 1954 akt o ustanovitvi Lesno industrijskega podjetja »Češnjica«. Okrajni ljudski odbor Kranj je podjetju izdal dovoljenje za konstituiranje z odločbo št. 5724/1 z dne 15. septembra 1954.

V aktu o ustanovitvi je navedeno, da bodo predmet poslovanja podjetja: nakup hlodovine in žaganega lesa, predelava lesa v vsakovrstne finalne in polfinalne izdelke in prodaja lesa ter polfinalnih in finalnih izdelkov.

V sestavi podjetja so bile ob ustanovitvi: žaga, zabojarina, mizarna, sodarna, mehanična delavnica, prevoznništvo in proizvodnja električne energije. Med osnovna sredstva so šteli: polnojarmenika Centrala in Češnjica (Kemperle), zabojarino, mizarno, sodarno Češnjica in Železniki, električni centrali Češnjica in Železniki, kotlarno, avtopark, mehanično delavnico in skladišče tekočih goriv z obstoječimi napravami in stroji v vrednosti 134,284.000 S din. Stalna obratna sredstva so imela vrednost 43,224.423 S din.

Po sklepu z dne 31. julija 1954 je vodil podjetje do konstituiranja kot direktor tov. Janez Prevc, dotedanji upravnik KZ Češnjica. Rok za konstituiranje je bil določen do 1. decembra 1954. Volitve v organe upravljanja so bile 2. oktobra 1954. Kljub izdaji akta o ustanovitvi in konstituiranju pa se to podjetje ni prijavilo za vpis v register podjetij in obrtov. Samostojno je delovalo s svojimi organi upravljanja v pogodbenem odnosu s Kmetijsko zadrugo Češnjica od 31. julija 1954 do 30. junija 1955.

V tem letu je bilo investiranje zelo omejeno zaradi organizacijskih sprememb. Proizvodni program je zajemal les, radio kasete, čebelne panje, okvirčke za navijanje blaga, razne podstavke in sode.

Dosežen je bil bruto produkt 168,660.000 S din. Povprečno zaposlenih je bilo 272 delavcev in uslužbencev. Podjetje je pridobilo 31,167.769 S din skladov, ki so se delili takole: 28 % za dograditev zadrugskega doma na Češnjici, 52 % za investicije v podjetju, 20 % za kmetijstvo.

Po ugotovitvi, da taka oblika podjetja, pri katerem je ustanovitelj ena sama kmetijska zadruga, za Selško dolino ni najprimernejša in najboljša, predvsem zaradi preskrbe podjetja s surovinami (hlodovino), je Okrajna zadruga zveza zainteresirala še ostale kmetijske zadruge v dolini, da bi postale soustanoviteljice medzadružnega lesnopredelovalnega podjetja, ki naj bi se nanovo organiziralo namesto že ustanovljenega Lesno industrijskega podjetja »Češnjica«. S tem v zvezi je poslala okrožnico št. 2755/54 z dne 15. oktobra 1954, s katero poziva vse obstoječe zadruge v Selški dolini, naj pristopijo k ustanovitvi podjetja. To možnost je zadrugam dal zakon o kmetijskih zadrugah (Ur. list FLRJ št. 5/54), ki je med drugim določal, da bi zadruge kot ustanoviteljice imele pravico tudi do dela dobička, ki bi ga podjetje ustvarjalo. Zato so imele zadruge velik interes za ustanovitev podjetja. Morale bi mu pa seveda dobavljati hlodovino svojih članov.

Dogovori o sodelovanju so med zadrugami potekali dalj časa. Posebno aktualni so postali proti koncu 1954 in v začetku 1955. Prav zaradi teh razgovorov se LIP Češnjica ni priglasilo v register podjetij in obrtov.

Kmetijske zadruge so imele različne predloge in zahteve. Zadruge iz gornjega konca doline (Martinj vrh, Davča, Sorica in Zali log) so predlagale, da bi hlodovino svojih zadržnikov razžagovale na žagarskem obratu podjetja (polnojarjenik Kemperle) v režiji zadrug, žagan les pa bi nato prodajale MLIP v količinah in dimenzijah, kolikor bi ga potreboval za lastno predelavo. Deske bi žagali po naročilu podjetja in po dogovorjenih cenah. Podjetje pa naj bi se obvezalo, da zaradi tega, ker bo oskrbovano z žaganim lesom, na območju teh zadrug ne bo odkupovalo hlodovine. Kmetijske zadruge iz spodnjega konca Selške doline, vključno z zadrugo Dražgoše, pa so zahtevale, da se les z območja teh zadrug razreže in dokončno predela na obratu Selca, ko bo za to usposobljen. Ta obrat naj bi se tudi povezal v gospodarsko skupnost z obrati KZ Češnjica in KZ Dražgoše. V sklopu te skupnosti naj bi si obrati med seboj izmenjavali surovine oziroma polizdelke in jih dajali v predelavo tistemu obratu, ki bi jih potreboval za nemoteno obratovanje. Žagarski obrati v sklopu te skupnosti (na Češnjici, v Selcih, v Dražgošah) bi seveda morali najprej oskrbeti surovine za lastne predelovalne obrate, z viški pa bi potem razpolagale zadruge same. Vse zadruge pa so bile mnenja, naj se imenuje organ, ki naj bi usklajeval medsebojno sodelovanje zadrug. Bil naj bi to medzadružni odbor, v katerega bi vse zadruge izvolile svoje predstavnike. Ta sklep je bil tudi realiziran.

Vse te predloge in zahteve je bilo treba uskladiti in hkrati poiskati ustrezne oblike, ki bi zagotovile najsmotrnejše in najekonomičnejše poslovanje novoustanovljenega podjetja. Prišli so do zaključka, da je najprimernejše, da se podjetju dobavlja hlodovina in nežagan les in da se razvoj industrije skoncentrira na Češnjici, kjer je najbolj razvita.

V tistem času so tudi ukinjali odvišne žagarske kapacitete in KZ niso imele možnosti razžagovati hlodovino svojih članov na lastnih žagarskih obratih in prodajati deske. Lesno industrijsko podjetje pa je imelo odločbo o registraciji za svoje žagne obrate in je les smelo razžagovati. To je tudi vplivalo na KZ, da so se odločile za ustanovitev podjetja. Tako so KZ na svojih občnih zborih, ki so bili v jeseni 1954 in pomladi 1955, sklenile, da osnujejo skupno Medzadružno lesno industrijsko podjetje »Češnjica« na Češnjici, v katero so vložile neka-

tere kot osnovna sredstva svoje obrate (Češnjica in Selca), vse pa so se pogodbeno vezale za dobavo hlodovine podjetju.

Akt o ustanovitvi medzadružnega lesno industrijskega podjetja »Češnjica« na Češnjici je bil sprejet na seji medzadružnega odbora, ki so ga sestavljale kmetijske zadruge: Češnjica, Selca, Zalilog (združena s KZ Davča), Sorica, Bukovica in Luša dne 24. januarja 1955. KZ Dražgoše takrat ni sodelovala. Državni sekretariat za gospodarstvo LRS je z odločbo št. V/3-255/1-55 z dne 23. aprila 1955 dal dovoljenje za nakup gozdnih sortimentov in za njihovo predelavo na obratih novoustanovljenega podjetja. Okrajni ljudski odbor je izdal odločbo o potrditvi sklepa o ustanovitvi podjetja 31. maja 1955.

Predmet poslovanja novoustanovljenega podjetja je bil:

a) nakup žagarske hlodovine za lastne obrate in ustreznega okroglega lesa za izdelovanje sodov do kritja odobrene kapacitete sodarn,

b) nabava pomožnih surovin in materiala zaradi proizvodnje polfinalnih in finalnih proizvodov v obratih,

c) predelava hlodovine v polnojarmeniških in predelovalnih obratih (zabojarne, mizarne in sodarne),

č) izdelava vseh predmetov lesne stroke (odd. 122),

d) prodaja polfinalnih ter finalnih proizvodov na domačem in tujem tržišču,

e) proizvodnja električne energije,

f) opravljanje prevozov z motornimi vozili.

V sestavi podjetja so bile naslednje obratne enote:

a) žage: »Centrala«, Češnjica, z odločbo v I. kategoriji, »Kemperle«, Češnjica, z odločbo v I. kategoriji, »Podzavrnik«, Selca, z odločbo v III. kategoriji;

b) zabojarne: »Centrala«, Češnjica, »Podzavrnik«, Selca;

c) mizarne: »Centrala«, Češnjica, »Podzavrnik«, Selca;

č) sodarne: »Centrala«, Češnjica, Železniki;

d) lesna sušilnica, Češnjica;

e) mehanična delavnica, Češnjica;

f) avtopark, Češnjica;

g) elektrarne: Češnjica, Železniki, Podzavrnik.

Skupna vrednost vseh osnovnih sredstev v podjetju je znašala: po osnovi za amortizacijo 131.850.765 S din, dejanska vrednost po odpisih s stanjem 31. decembra 1954 74.817.868 S din, vrednost stalnih obratnih sredstev pa 95.274.000 S din.

Za direktorja podjetja je bil imenovan Janez Prevc z odločbo občinskega ljudskega odbora Železniki, za računovodjo pa Ivan Čufer.

Odnosi med MLIP in zadrugami so bili urejeni s pogodbami. V določenih pogodbah je bilo navedeno, da se podjetje zavezuje, da bo od zadruge prevzemalo vse hlode žagovce, ki jih bo zbrala zadruga. Zadruga pa se je zavezala, da bo vse zbrane hlode-žagovce oddajala samo temu podjetju. Podjetje se je zavezalo tudi, da bo plačevalo zadrugam kotizacijo za njihovo vzdrževanje v višini 2 % od doseženega prometa posamezne zadruge s podjetjem, in sicer četrtletno. Ta obveznost bi nastopila od potrditve tega določila po občinskem ljudskem odboru Železniki oz. OLO Kranj.

Od dela dobička, ki je po zveznem družbenem planu določen za gospodarske investicije, je bilo s pogodbami določeno, da so na njem udeleženi: a) pod-

jetje s 65 %, b) zadruge ustanoviteljice s 35 %. Zadruga so bile udeležene na tem deležu sporazumno po količini dobavljene hlodovine podjetju. Taka udeležba bo po določitih pogodbe veljala, dokler bo ljudski odbor pristojen za določanje udeležbe, sicer pa je bilo sklenjeno, da se bo udeležba določila letno sporazumno med pogodbenikoma. Podjetje se je zavezalo, da bo plačevalo delež dobička zadrugam četrtno po obračunskih razdobjih. Končni obračun izplačila dela dobička po dobavljeni hlodovini pa bi opravili konec vsakega leta. Od preostalega dela dobička pa pripadajo podjetju sredstva, ki jih določi okrajni družbeni plan.

V pogodbah je bilo tudi določeno, da podjetje ne more brez dovoljenja zadrug-ustanoviteljic spremeniti ali opustiti glavne gospodarske dejavnosti, lahko pa jo razširi ali dopolni.

S KZ Češnjica in KZ Selca, ki sta dali podjetju v upravljanje osnovna in obratna sredstva, je bila z vsako sklenjena posebna pogodba. KZ Češnjica je po pogodbi dala v upravljanje osnovna sredstva v vrednosti 77.653.549 S din, KZ Selca pa v vrednosti 8.983.817 S din. Obratnih sredstev je oddala KZ Češnjica v vrednosti 124.244.000 S din.

Podjetje se je pogodbeno zavezalo, da bo prevzeta osnovna sredstva zadrugama odplačala v roku 15 let, in sicer v trimesečnih obrokih. Zavezalo se je tudi, da bo zadrugama za sredstva, ki jih je prejelo, plačevalo obresti v višini, ki se bodo določila za nazaj ob koncu leta sporazumno s posamezno zadrugo in podjetjem, vendar največ do višine povprečnih obresti, plačanih v tekočem letu od investicijskih posojil. Določeno je bilo, da se bodo obresti plačevale od ostanka vsakokratnega dolga do popolnega plačila prejetih sredstev.

Te obveze podjetja so postale v naslednjih letih poseben problem. Kmetijske zadruga kot ustanoviteljice v podjetje niso vložile svojih sredstev brezplačno, ampak so mu jih dale samo v upravljanje z določilom, da jih podjetje v pogodbenem roku vrne. To je bila po takratnem združnem zakonu za kmetijske zadruga najugodnejša varianta. Tako so bila vsa vložena osnovna in obratna sredstva (poslovni sklad) last zadrug-ustanoviteljic. Dokler je bilo podjetje zaradi takega razmerja do ustanoviteljic prosto davka na dobiček, tj. bilo samo do konca 1955, je bila stvar v redu. Ko pa je MLIP prišlo na isto raven z drugimi podjetji in je bilo tretirano kot vsa podjetja in ni bilo več oproščeno davka na dobiček, so bile obveze do ustanoviteljic za podjetje veliko breme. Podjetje je imelo dvojne dajatve. Najprej je državi odvajalo vse predpisane obveznosti, nato pa je še zadrugam odplačevalo obveze za vložena osnovna in obratna sredstva z obrestmi. To zadevo so z zadrugami večkrat reševali in je bila dokončno urejena šele 1964. Dne 25. aprila 1964 so s Kmetijsko zadrugo Škofja Loka kot naslednico KZ Češnjica sklenili dogovor, da se likvidira terjatev na vložena osnovna sredstva v znesku 62.108.185 S din, ki izvira iz prevzema osnovnih sredstev ob ustanovitvi samostojnega podjetja.

Za l. 1955 ni podatkov, kako so potekale investicije, podatki pa so, kako so se povečala osnovna sredstva, in sicer od 132 milijonov S din na 161 milijonov. V tem je všteti tudi obrat Podzavrniki, ki se je pomladi 1955 priključil k Češnjici. Obrat »Podzavrniki«, ki je bil v sklopu KZ Selca, so prevzeli 1. marca 1955, torej pred ustanovitvijo MLIP. V takratni LIP so prevzeli žago — polnojarmenik in mizarstvo z vsemi sredstvi in napravami. LIP Češnjica je prevzel tudi vse delavce, ki so bili do tedaj zaposleni na tem obratu, skupno 32.

V l. 1956 so bile investicije usmerjene predvsem v izboljšanje delovnega procesa. Opravljena je bila adaptacija mizarne Selca, obe mizarni v Selcih in

na Češnjici pa sta bili opremljeni z nekaterimi novimi stroji. V l. 1957 je bilo investirano 25,042.000 S din. V tistem času zaradi neurejenosti obratov, ki so bili nenačrtno zgrajeni med obnovo, niso bile izpolnjene planske obveznosti. Kolektiv je vedno bolj spoznaval, da bo moral pričeti konkurirati na domačem in svetovnem trgu. Zaradi tega so v podjetju začeli pripravljati načrte za sodobno rekonstrukcijo podjetja.

Za l. 1958 ni podatkov o vlaganjih v investicije. Osnovna sredstva so se povečala na 35,847.141 S din. Zgradili so novo kotlarno, vgrajevali lokomobilo in urejali skladišče.

V l. 1959 so tekla dela v kotlovnici in montaži lokomobile. Vgrajen je bil 80 kW generator, ki pa že pri obstoječih napravah ni zadoščal za kritje potreb po električni energiji. Zato se je podjetje takrat priključilo na splošno električno omrežje. V investicije je bilo v tem letu vloženih 14,370.586 S din. Uvozili so nekaj manjših pripomočkov za mizarno Češnjico.

L. 1960 je potekalo v pripravi za temeljito rekonstrukcijo, od katere si je podjetje obetalo vstop med moderne industrijske obrate. Rekonstrukcijski program je bil potrjen od republiške revizijske komisije 17. decembra 1959. Z gradnjo so pričeli zaradi zakasnitve pri odobritvi kreditov šele konec septembra. Ker so bili načrti za rekonstrukcijo napravljeni tako, da so lahko takoj preuredili delovne procese v obstoječih zgradbah, so nabavili opremo za dopolnitev proizvodnje v mizarni Češnjici in Selca, delno z domačega trga in delno iz uvoza.

V l. 1960 je bilo skupno investiranih 49,751.000 S din, in sicer za nabavo zemljišč, za gradnjo, opremo in načrte. Tudi v l. 1961 je bila investicijska dejavnost usmerjena v I. etapo rekonstrukcije. Zgradili so novi del mizarne in adaptirali starega. Za mizarno Češnjico so nabavili precej opreme. Skupne investicije v tem letu so znašale 144,223.000 S din.

V l. 1962 so podjetje sestavljali naslednji obrati:

Obrat »Centrala«, ki je zajemal:

Nov mizarški obrat, zgrajen pretežno v l. 1961. V njem so pričeli redno proizvajati v marcu l. 1962. V tem letu so dokončevali še razna inštalaterska dela in nabavili še nekaj strojev. Stari del tovarne so z rekonstrukcijo spojili z novim delom tako, da praktično ne moremo govoriti več o dveh mizarinah, ker so prostori stare vključeni v novi del. Zaradi tega v l. 1962 zabojska ni več obratovala kot taka.

Žagarski obrat s polnojarmenikom.

Parilnica z eno parilno jamo za parjenje bukovih hlodov, zgrajena v l. 1961.

Sušilnica lesa s petimi komorami, dve sta bili na novo zgrajeni v l. 1962.

Elektrarna, trafo postaja z vso opremo in kotlovnica, v katero so v l. 1962 vgradili še en parni kotel.

Sodarna, ki je bila sodobno opremljena in urejena za sodobno proizvodnjo embalažnih sodov.

Mehanična delavnica.

Avtopark s tremi tovornimi avtomobili (Saurer, Lancia in novi FAP), ob koncu leta okrepljen s kombijem.

Skladišče reprodukcijskega materiala in temperirnica lesa.

Uslužnostna mizarna v sklopu mizarne, ki je skrbela za modele in delovne priprave v zvezi s pripravo dela, izdelovala vzorce, delala pa je tudi obrtniška dela za vzdrževanje.

Obrat »Češnjica«, ki je zajemal:

Polnojarmeniški obrat s skladiščem žaganega lesa.

Obrat »Selca«, pri katerem sta bili:

Mizarska delavnica, usposobljena za manj zahtevno in manj serijsko drobno pohištvo.

Žaga z dotrajanim polnojarmenikom.

V tem letu je bilo vloženih v investiranje okoli 80 milijonov S din. Od tega so dali za opremo nad 30 milijonov S din.

V l. 1963 so predvsem urejali proizvodnjo v mizarni na Češnjici na industrijski način. Zato so nabavili precej opreme iz uvoza in z domačega trga. V kotlovnicah so dokončno montirali drugo lokomobilo. Ukinili so sodarno, ker embalažni sodi iz smrekovega lesa niso mogli več konkurirati embalaži iz cenejših surovin. Delavce iz tega obrata so delno zaposlili v mizarni na Češnjici, delno pa so jih premestili v mizarno Selca, kjer so proizvodnjo preusmerili v izdelavo zabojev in obojev za domači trg in v proizvodnjo vratnih podbojev. Žago na obratu Selca pa so ukinili.

V l. 1963 je bilo investiranih 67.000.000 S din, večinoma za domačo in uvoženo opremo.

LESNIO INDUSTRIJSKO PODJETJE »ČEŠNJICA« NA ČEŠNJICI

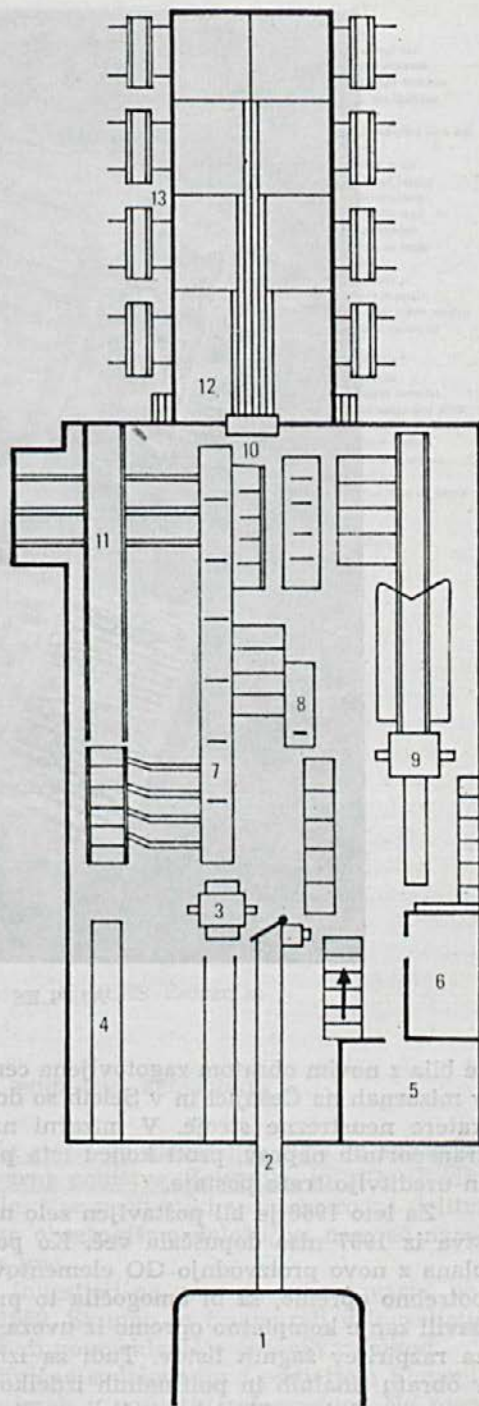
Dne 1. junija 1964 je izdala Skupščina občine Škofja Loka odločbo, s katero potrjuje sklep Kmetijske zadruge Škofja Loka z dne 19. marca 1964 in sklep MLIP Češnjica z dne 24. aprila 1964 o tem, da se preimenuje prejšnji ustanovitelj tega podjetja Kmetijska zadruga Škofja Loka kot pravna naslednica kmetijskih zadrug v Selški dolini v novega ustanovitelja: Skupščino občine Škofja Loka. Podjetje se ni več imenovalo medzadružno.

Investicije v letu 1964 so se v glavnem še vedno usmerjale v dopolnitev opreme mizarn. Mizarna Selca je bila priključena na splošno električno omrežje, ker energija, ki jo je dajala lastna centrala, ni zadoščala. Organizirali so remontno mehanično delavnico, ki je skrbela predvsem za tekoča popravila v proizvodnih obratih. V l. 1964 sta bili dograjeni še dve sušilni komori. Investiranih je bilo 69 milijonov S din, od tega 60 milijonov za opremo.

V l. 1965 so dokončno opremili mizarno Češnjica in se je s tem praktično končala I. etapa rekonstrukcije. V opremo so vložili še nadaljnjih 60 milijonov S din. Pričeli so z II. etapo rekonstrukcije, tj. z gradnjo novega žagarskega obrata. V podjetju so sklenili, da zgradijo popolnoma nov, moderno urejen žagarski obrat z vso potrebno mehanizacijo. Z gradnjo so pričeli jeseni 1965 in je bila do zime žagalnica že pod streho. Opremo so naročili v inozemstvu.

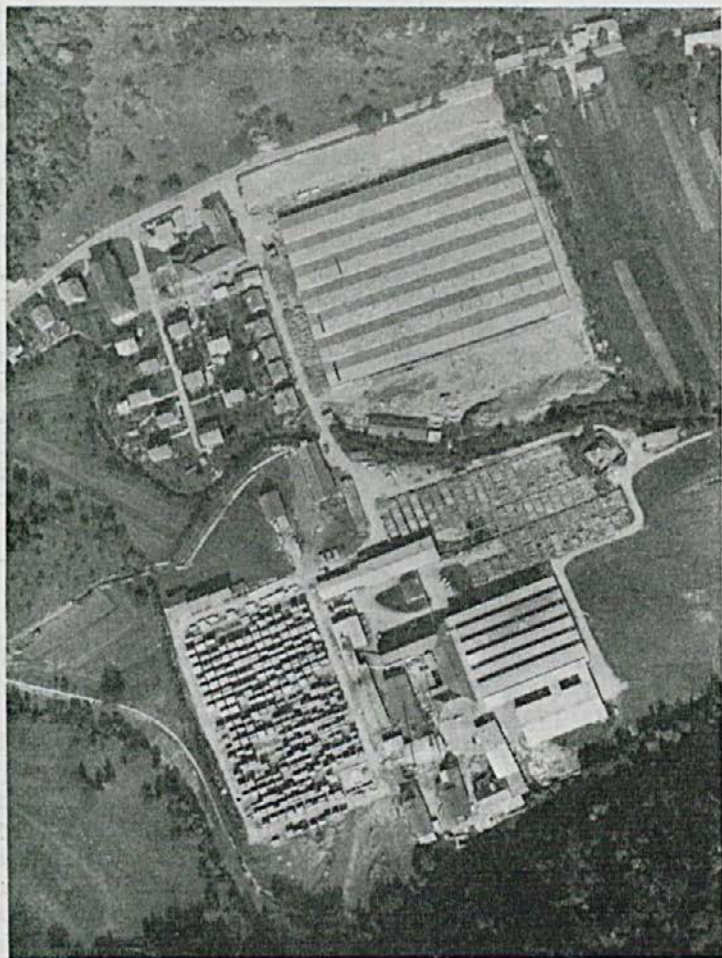
V l. 1966 so nadaljevali z gradnjo novega žagarskega obrata, krlišča za hlodovino in energetskih naprav. Na žagalnici so gradbena dela zaključili, zgradili so tudi sortirnico in uredili kanalizacijo. Uvozili so gater in drugo opremo, potrebno za novi žagarski obrat. Za opremo na krlišču hlodovine so se dogovorili za izdelavo v tuzemstvu.

V letu 1967 so dokončno dogradili in opremili novo žago; otvoritev je bila 29. novembra 1967. Z dograditvijo žage, opremljene z najsodobnejšimi stroji, napravami in pripomočki, se je v veliki meri zmanjšal fizični napor delavcev in se je sprostilo veliko število ljudi, ker je proizvodni proces zelo avtomatiziran. Ukinili so triizmensko delo, ki je bilo uvedeno na stari žagi. Predvsem pa

Zagarski obrat od leta 1967 dalje

- 1 bazen;
- 2 transportna veriga za hlodovino;
- 3 polnojarmenik;
- 4 žleb za vračanje hlodovine;
- 5 brusilnica;
- 6 obratna pisarna;
- 7 transportni trak;
- 8 čellnik;
- 9 roblilnik;
- 10 sortiranje desk;
- 11 transport in sortiranje listavcev;
- 12 sortirna lopa;
- 13 nakladanje desk v pakete.

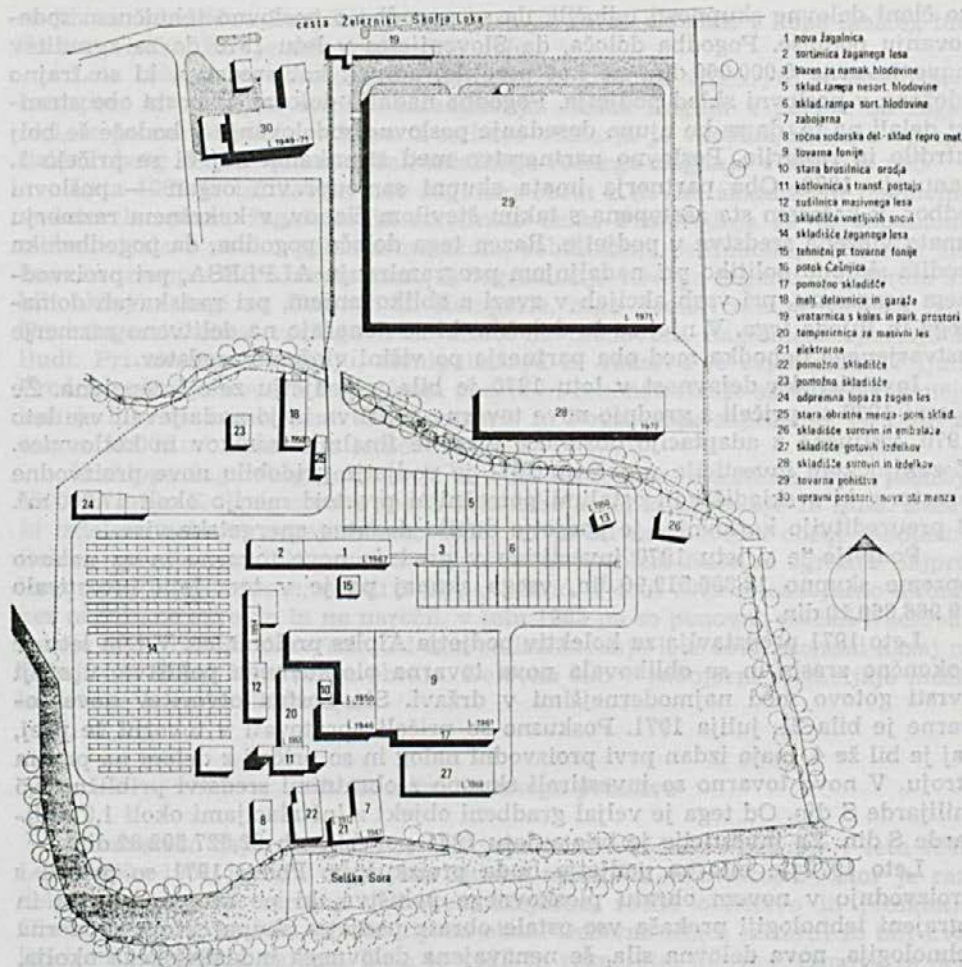

ALPLES iz letala

Foto arh. Tone Mlakar

je bila z novim obratom zagotovljena cenejša in kvalitetnejša proizvodnja. Tudi v mizarnah na Češnjici in v Selcih so dopolnili nekaj opreme ter zamenjali nekatere neustrezne stroje. V mizarni na Češnjici so nadaljevali z ureditvijo transportnih naprav, proti koncu leta pa so začeli še z gradnjo sušilnic za les in ureditvijo trafo postaje.

Za leto 1968 je bil postavljen zelo nizek plan investiranja, ker lastna sredstva iz 1967 niso dopuščala več. Ko pa so se v aprilu odločali za povečanje plana z novo proizvodnjo GO elementov, so morali plan investicij povečati za potrebno opremo, ki bi omogočila to proizvodnjo. Zgradili so sušilnice in nabavili zanje kompletno opremo iz uvoza, kupili so stroj za brušenje žag in stroj za razpiritev žagnih listov. Tudi za izboljšanje in modernizacijo proizvodnje v obratu finalnih in polfinalnih izdelkov so nabavili več strojev in naprav iz uvoza in od domačih dobaviteljev.

Razpored obratov tovarne ALPLES Železniki

»ALPLES« — TOVARNA POHIŠTVA, ŽELEZNIKI

Po sklepu delavskega sveta podjetja z dne 25. novembra 1968 je bilo podjetje preimenovano v »ALPLES« — tovarna pohištva, Železniki, in je to uradni naziv podjetja od 1. januarja 1969 dalje. Vse večji stiki v mednarodni delitvi dela, kjer je podjetje nastopalo v vedno obsežnejšem deležu, so namreč narekovali, naj dobi podjetje bolj enostavno ime.

V letu 1969 se nanaša največji del investicij na gradnjo nove tovarne pohištva, s katero so pričeli 20. avgusta 1969. Skupno so financirali v investicije 5.041.317,70 din. V tem letu so zgradili tudi novo skladišče gotovih izdelkov.

V letu 1969 so sklenili poslovno tehnično sodelovanje s podjetjem Slovenijales, Ljubljana. Zato so 15. novembra imeli v podjetju referendum. Na njem

so člani delovne skupnosti odločili, da se pogodba o poslovno tehničnem sodelovanju podpiše. Pogodba določa, da Slovenijales v letu 1970 da za zgraditev nove tovarne 5.000.000 din, ne kot posojilo, ampak kot sredstva, ki so trajno vložena v poslovni sklad podjetja. Pogodba nadalje določa, da bosta obe stranki delali na to, da se bo njuno dosedanje poslovno sodelovanje v bodoče še bolj utrdilo in razširilo. Poslovno partnerstvo med strankama naj bi se pričelo 1. januarja 1970. Oba partnerja imata skupni samoupravni organ — poslovni odbor, v katerem sta zastopana s takim številom članov, v kakršnem razmerju imata vložena sredstva v podjetje. Razen tega določa pogodba, da pogodbenika vodita skupno politiko pri nadaljnjem programiranju ALPLESA, pri proizvodnem programu, pri vseh akcijah v zvezi z oblikovanjem, pri raziskavah domačega in tujega trga. V njej so še določila, ki se nanašajo na delitveno razmerje ustvarjenega dohodka med oba partnerja po višini vloženih sredstev.

Investicijska dejavnost v letu 1970 je bila v podjetju zelo intenzivna. Že jeseni 1969 so pričeli z gradnjo nove tovarne pohištva in jo nadaljevali vse leto 1970, vključno z adaptacijo obstoječe tovarne finalnih izdelkov in kotlovnice. Z zaključkom investicije v poletju 1971 je podjetje pridobilo nove proizvodne prostore, ki s skladišči in ostalimi pomožnimi prostori merijo okoli 17.000 m². S preureditvijo kotlovnice je podjetje dobilo dodatne energetske vire.

Podjetje je v letu 1970 investiralo v gradnjo nove tovarne in za nabavo opreme skupno 18.890.519,90 din, vsega skupaj pa je v tem letu investiralo 19.966.360,10 din.

Leto 1971 predstavlja za kolektiv podjetja Alples prelomnico. V tem letu je dokončno zrasla in se oblikovala nova tovarna ploskovnega pohištva, v svoji zvrsti gotovo med najmodernejšimi v državi. Slavnostna otvoritev nove tovarne je bila 21. julija 1971. Poskusno so pričeli obratovati v tovarni že prej, saj je bil že 4. maja izdan prvi proizvodni nalog in so pričeli z delom na prvem stroju. V novo tovarno so investirali skupno z obratnimi sredstvi približno 4,5 milijarde S din. Od tega je veljal gradbeni objekt z inštalacijami okoli 1,8 milijarde S din. Za investicije je bilo v letu 1971 porabljenih 22.827.502,82 din.

Leto 1972 je bilo za podjetje huda preizkušnja. Poleti 1971 so pričeli s proizvodnjo v novem obratu ploskovnega pohištva, ki po svojem obsegu in vgrajeni tehnologiji prekaša vse ostale obrate podjetja skupaj. Nova moderna tehnologija, nova delovna sila, še nenavajena delovnega industrijskega okolja, pomanjkanje obratnih sredstev so bili hudi problemi, s katerimi se je podjetje moralo spoprijemati.

Investiranega je bilo v letu 1972 skupno 14.556.672,62 din, od tega največ za novo tovarno. Razen tega so financirali še gradnjo nove telefonske centrale, vratarnice, delno še obrat družbene prehrane in obrat Selca, kotlarno, kablovod in skladišče repromateriala ter iveric in kartonov.

Tovarna ALPLES ima sedaj naslednje proizvodne enote: žago in zabojarno, tovarno fonskega pohištva, tovarno ploskovnega pohištva, tovarno podbojev, pomožne vzdrževalne obrate z mehanično delavnico, energetiko in avtoparkom.

1. Žaga in zabojarna

Leta 1948 so obratovali trije polnojarmeniki: Podzavrnik, Kemperle in Centrala v sklopu Kmetijskih zadrug Češnjica in Selca. Manipulacija na skladišču hlodovine je bila ročna, deske so robili konično na krožni žagi, prevajali

so jih na skladišče s konjsko vprego in so jih ročno skladali v kope (kašte), tudi do 6 m visoko, kar je zelo otežkočalo delo.

Leta 1964 so na obratu Centrala nabavili stranski viličar, ki je poenostavil transport in zmanjšal stroške skladiščenja. Deske zlagajo v pakete ob žagalnici, te pa na skladišču v kope. Z nabavo viličarja je odpadla konjska vprega, fizični obseg dela se je zmanjšal, težaškega ročnega zlaganja v kope ni več.

Leta 1967 je bil urejen nov žagarski obrat z novim skladiščem hlodovine, vodnim bazenom, žagalnico in sortirnico desk. Proizvodnja se je popolnoma mehanizirala z novim polnojarmenikom, robilnikom, čelilnikom, sortirnim žlebom in transportnimi napravami. Z dograditvijo novega žagarskega obrata sta bili ukinjeni žagi na Centrali in Kemperle, žaga Podzavrnik pa že leta 1963. Novi žagarski obrat razžaga letno 20.000 m³ hlodovine. Žagalnica zaposluje 13 ljudi. Pri umetnem sušenju, manipuliranju in vodstvu je zaposlenih 17 ljudi. Pred zgraditvijo novega žagarskega obrata in rekonstrukcijo skladišča žaganega lesa je bilo na žagah Centrala, Kemperle in Podzavrnik zaposlenih 90 ljudi za razrez 18.000 m³ hlodovine letno.

V sklopu žagarskega obrata je 10 sušilnih komor, v katerih letno posušijo 5500 m³ desk. K temu obratu spada tudi zabojarne, ki zaposluje 15 ljudi. Začetki izdelave zabojev segajo v leto 1948, ko je bil ustanovljen obrat zabojarne. Delovni prostori so bili prvotno v opaženem kozolcu. Nato so zgradili najprej leseno stavbo zabojarne, v letu 1949 pa zidano. V letu 1962 so zabojarno ukinili, ker ni bilo ne surovin in ne naročil, v letu 1963 pa so ponovno pričeli izdelovati zaboje na obratu Podzavrnik. Od tam so izdelovanje leta 1970 prenesli nazaj na Češnjico v sklop žagarskega obrata. Delovno silo v zabojarni sestavljajo moški in ženske brez kvalifikacije.

2. Tovarna fonskega pohištva

Z mizarско dejavnostjo so pričeli vzporedno z izdelavo zabojev v letu 1948. Leta 1950—1951 je bila dograjena zidana mizarška delavnica. Prostor je razdeljen na oddelek strojne obdelave, klejarne, ročne obdelave in pleskanja. Glavni proizvod so bila vezana tipska okna. Delovna sila v mizarji so bili kvalificirani mizarji in vajenci. Delo je vodil in razporejal mojster. Osnova za delo so bili načrti — risbe kupca, katerih detajle je mojster narisal v merilu 1 : 1. Mizarji so se ločili na strojne mizarje in mizarje za ročna dela. Po izvršenih operacijah v strojni delavnici so posamezne elemente okenskih okvirov ročno prenašali v oddelek za lepljenje, po lepljenju spet nazaj v ročno delavnico, kjer so jih mizarji s skobljanjem izravnali in očistili. Okvire so nato ponovno prenesli v strojni oddelek na brazdanje, od tam nazaj v ročno obdelavo, kjer so montirali okovje, jih očistili in prevlekli s firnežem. Razen stavbnega pohištva so v 1952/1953 začeli izdelovati enostavno pleskano omarasto pohištvo, panje za čebele, kuhinjske omare in razno opremo po posameznem naročilu. Smrekov les so pri tem pohištvu dopolnjevali z vezanimi in lesenitnimi ploščami. Vezavo in lepljenje elementov izvajajo z vročim kožnim lepilom. Značilnost tega obdobja je bil obrtniški način dela brez prejšnjih študij in proizvodne priprave.

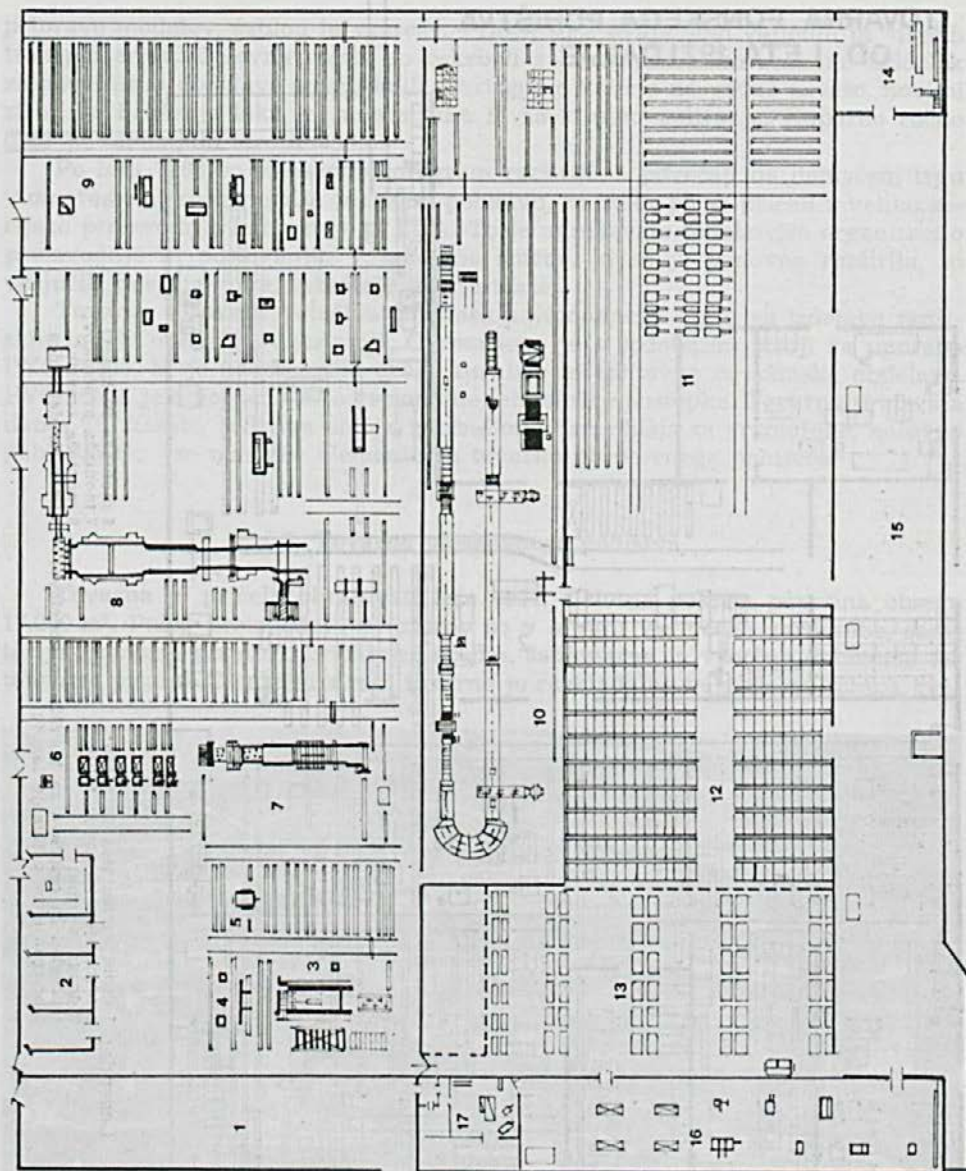
Leta 1954 so pričeli izdelovati ohišja za radio in uporabljati furnir in vezane plošče. Izdelek zahteva večjo preciznost in visoko kvaliteto. Za obdelavo radijskih ohišij so nabavili nove stroje kot visokoturni gornji rezkar in tračno brusilko, začeli urejati delovna mesta in uporabljati transportne stolice. Pri-

prava in sestava furnirja je ročna. Furnir vpenjajo v lesene obloge in ga poravnajo s spahalnikom, ga spajajo z lepilnim trakom, lepijo na plošče s kožnim lepilom s čopičem ali ščetko. Vzoredno z nanosom lepila in pripravo elementov za lepljenje segrevajo v peči na drva cinkaste plošče, ki jih vstavljajo med furnir in leseno oblogo. Tako pripravljen zložaj vstavijo v leseno stiskalnico z vreteni. Furnirane plošče obrežejo v zaželeni formate z izrezi na gornjem rezkarju. Sestavni del omarice je okvir iz masivnega lesa, ki tvori ogrodje, na katerega se oblepi prej obdelani furnirani plašč. Sestavno lepljenje radijskega ohišja poteka v lesenih kalupih, spetih z mizarskimi svorami. Zaradi uporabe kožnega lepila je potrebno veliko kalupov, ki omogočajo neprekinjeni obtok dela. Zlepljena ohišja brusijo na tračnih brusilkah s končnim ročnim brušenjem profiliranih delov. Novost v površinski obdelavi je uporaba nitrolakov, ki jih nanašajo z brizgalno pištolo. Pred ročnim poliranjem na visoki sijaj izravnavajo površine z nitro topili. S postopnim uvajanjem nove delovne sile je obseg proizvodnje iz leta v leto naraščal, čas izdelovanja se je krajšal, kvaliteta pa večala.

Delo oblikuje in nadzoruje vodja obrata, to je visoko kvalificirani mizar, v pomoč pa so mu mojstri v posameznih oddelkih. Obratovodja združuje delo tehnologa, planerja, referenta nabave, konstruktorja, inštruktorja itd. V letu 1957/1958 se pojavijo in vključijo v proizvodnjo prvi lesni tehniki. Posegi tehnikov z uvajanjem teorij, pridobljenih v šoli, so bili na začetku dokaj težavni. Normiranje dela, pismeno določanje porabe materiala, načrtovanje zaporedja delovnih operacij in kasneje formiranje obrazcev — kosovnic z detajlnim prikazom konstrukcijskih vezi, dimenzij in oblike po posameznih elementih, je povzročilo močna nasprotja z zakoreninjeno miselnostjo obrtniškega načina proizvodnje. S kvaliteto proizvodov je podjetje dobivalo iz leta v leto večje možnosti za širitev obsega proizvodnje. Prav tako se je povečal asortiment proizvodnje. Pojavila so se nova ohišja za televizijo. Pri stalnem naraščanju obsega in asortimenta proizvodnje je postala mizarna pretesna, zato so uporabljali kletne prostore v nedograjenem zadružnem domu, kar je narekovalo nujno širitev obrata, modernizacijo strojne opreme, novih tehnoloških postopkov ter uvedbo novih organizacijskih prijemov in novih oddelkov.

Leta 1962 so k obstoječi mizarni dogradili nov obrat s površino 4000 m², kar je danes tovarna fonskega pohištva. Nabavljena je bila nova strojna oprema: hidravlična stiskalnica, rezkarji, brusilke, stroji za spajanje furnirja in mnogo drobnih delovnih pripomočkov. Tovarna je bila razdeljena na oddelke: I. strojna, furnirnica, II. strojna, priprava površin, površinska in montaža. Za transport uporabljajo transportne platoje s kolesi. Uvajajo nove izdelke, fonsko in kosovno pohištvo. Izvedli so delitev dela, ki mu je osnova delovna dokumentacija. Osnovni material so vezane plošče, furnir in panelne plošče, ki jih izdelujejo v oddelku I. strojne. Pričeli so z uporabo polyestrov. Proizvodni program stalno dopolnjujejo in to predvsem s kosovnim pohištvom, kot so razne mizice, šivalne omarice, stojala za revije in omarice za čevlje, ki jih v letu 1965 izdelujejo v velikih serijah, v glavnem za izvoz. Vpeljujejo nove tehnološke postopke, ki omogočajo velik porast proizvodnje radijskih in TV kaset kosovnega pohištva.

Leta 1966/1967 so pričeli z uporabo ivernih plošč, kar je občutno zmanjšalo materialne stroške. Tovarna je prva v Jugoslaviji dokazala, da se z ivernimi ploščami lahko izdeluje fonsko pohištvo, ne da bi se s tem zmanjšala trdnost in resonančnost izdelka. Delovna mesta vnaprej urejajo, povečali so službo za

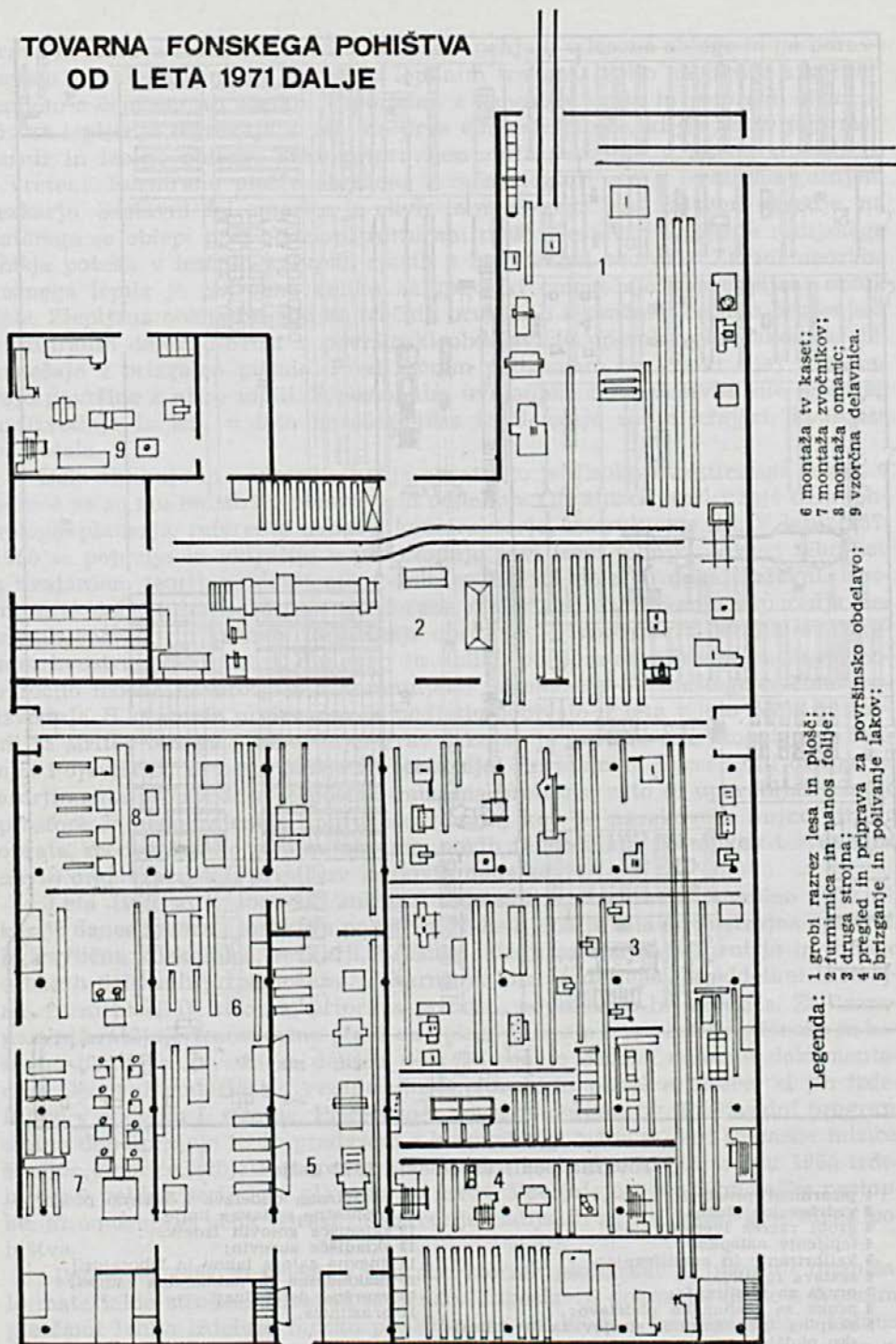

Tovarna pohištva od leta 1972 dalje

- 1 pisarniški prostori;
- 2 vzdrževalna služba;
- 3 grobi razrez ivernih plošč;
- 4 lepljenje nalepkov;
- 5 kalibriranje in egaliziranje;
- 6 sestava furnirja;
- 7 proga za furniranje;
- 8 proga za mehansko obdelavo;
- 9 skupina individualnih strojev za izvenlinijsko obdelavo;

- 10 površinska obdelava z lakirno progo;
- 11 montažne sestavne linije;
- 12 skladišče gotovih izdelkov;
- 13 skladišče surovin;
- 14 dnevna zaloga lakov in laboratorij;
- 15 razkladalna in nakladalna rampa;
- 16 vzorčna delavnica;
- 17 brusilnica.

**TOVARNA FONSKEGA POHIŠTVA
OD LETA 1971 DALJE**

6 montaža tv kaset;
7 montaža zvočnikov;
8 montaža omaric;
9 vzorčna delavnica.

Legenda: 1 grobi razrez lesa in plošč;
2 furnirnica in nanos folije;
3 druga strojna;
4 pregled in priprava za površinsko obdelavo;
5 brizganje in polivanje lakov;

pripravo modelov, šablon in vzorcev. Pričeli so z uvajanjem valjčnih in visečih transporterjev. Delovna mesta so oskrbeli s komprimiranim zrakom. Oddelek za površinsko obdelavo so opremili z brizgalno kabino na vodno zaveso, novimi stroji za brušenje laka, za nanos laka in za strojno poliranje. Naporno ročno delo je zamenjalo strojno delo.

Po letu 1968 so proizvodni program razširili in povečali na domačem trgu v omarastem, kosovnem in fonskem pohištvu, za izvoz pa so pričeli z veliko serijsko proizvodnjo kabinetov za ZDA. To je narekovalo sodobnejšo organizacijo proizvodnje in poslovanja. V tehnično službo, ki se je ponovno razširila, so vključili nove tehnike, inženirje in arhitekte.

Tovarna fonskega pohištva je danes najsodobnejši obrat za izdelavo radijskih in TV ohišij v Jugoslaviji. Opremljena je s sodobnimi stroji za uporabo PVC folije, ki je nadomestila drage furnirje in zahtevne površinske obdelave. PVC folija je omogočila zelo racionalne tehnološke postopke. Tovarna proizvaja danes TV kasete, radijska ohišja, zvočne omarice, ohišja za gramofone, kosovno pohištvo ter vse masivne elemente za tovarno ploskovnega pohištva.

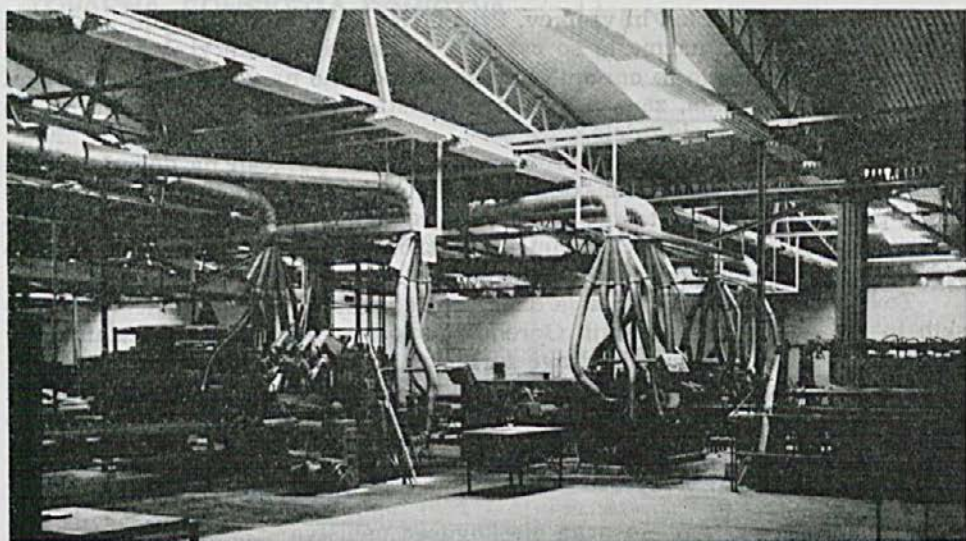
3. Tovarna ploskovnega pohištva

Tovarna je pričela obratovati leta 1971. Celotna pokrita površina obsega 17.000 m². Poleg proizvodnih prostorov so v obratu vključene garderobe, sanitarije, pomožni prostori, brusilnica orodja, šablonarna in vzorčna delavnica ter tehnične pisarne. Na južni strani tovarne je razkladalno nakladalna rampa, pri-

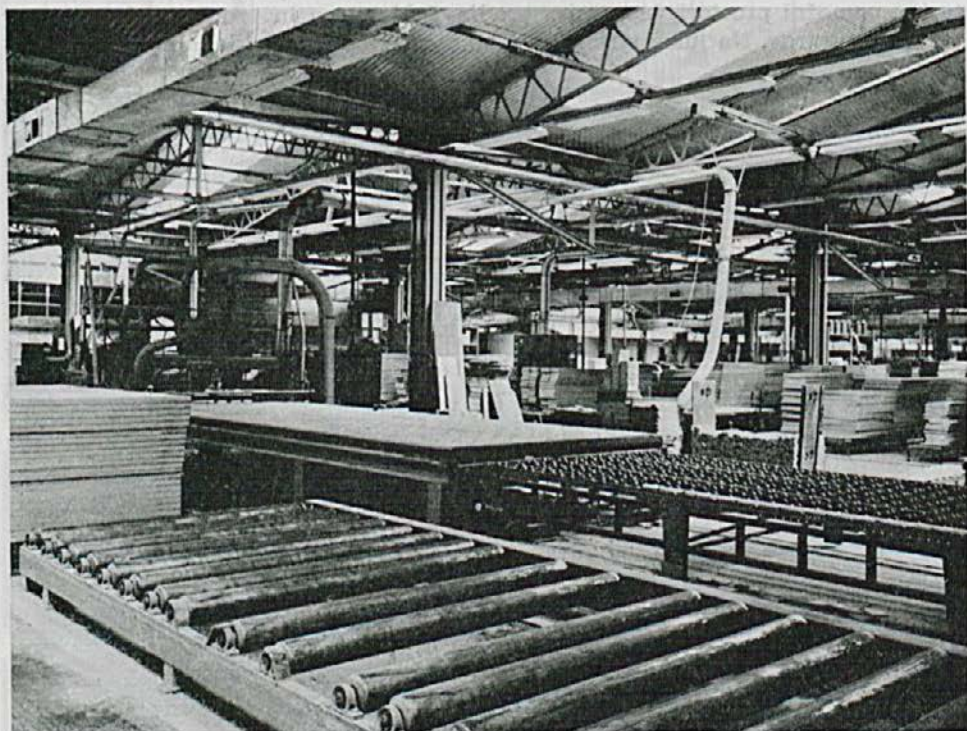
Stroji za spajanje furnirja, v ozadju del mehanske obdelave

Foto arh. Tone Mlakar

Del avtomatizirane strojne linije v tovarni pohištva

Foto arh. Tone Mlakar

Naprava za razrez iveric v tovarni pohištva

Foto arh. Tone Mlakar

lagojena kontejnerski odpremi naših izdelkov. Nasproti rampe je postavljeno skladišče, s površino 1600 m² za osnovne materiale.

Proizvodna hala je razdeljena v oddelke: furnirnice, mehanska obdelava, medfazno skladišče, površinska obdelava, montaža in skladišče gotovih izdelkov. Strojna oprema je naj sodobnejša in omogoča visoko kvaliteto serijsko proizvodnjo. Jedro obdelave je sinhronizirana strojna linija, ki v enem prehodu obdelovance obreže prečno in vzdolžno, utor, brazda, profilira, vrta, robno furnira in obojestransko obrusi. Poleg omenjene linije so v tovarni razporejeni individualni stroji, ki omogočajo vsakovrstno obdelavo elementov za pohištvo. V površinskem oddelku je montirana linija za površinsko obdelavo pohištvenih elementov, ki v enem prehodu omogoča luženje, lakiranje, sušenje, brušenje in končno lakiranje. V montaži so postavljene linije za montažo na tekočih trakovih. Celotna tovarna je transportno povezana med posameznimi delovnimi mesti in oddelki.

Osnovni material, ki ga tovarna uporablja, so iverice, furnir in PVC folija. V oddelku furnirnice je postavljena linija za furniranje in linija za nanos PVC folije. Celotna tovarna je opremljena z odsesovalnimi napravami in s priključki za komprimiran zrak.

Tovarna ploskovnega pohištva izdeluje: dnevnosobno pohištvo, otroško pohištvo, predsobno pohištvo, glasbene kabinete in kosovno pohištvo. Celotni program prodajajo na domačem in tujem tržišču.

4. Tovarna podbojev

Z ukinitvijo žagarskega obrata Podzavrnik, so leta 1963 pričeli s proizvodnjo vratnih podbojev. Na tem obratu so prej izdelovali finalne izdelke in to predvsem galanterijo, kot so obešalniki, šivalne omarice in stojala za revije.

Tovarna podbojev izdelava letno okoli 80.000 vratnih podbojev. Obrat je opremljen s specialnimi stroji, prilagojenimi tovrstni proizvodnji in zaposluje 43 ljudi.

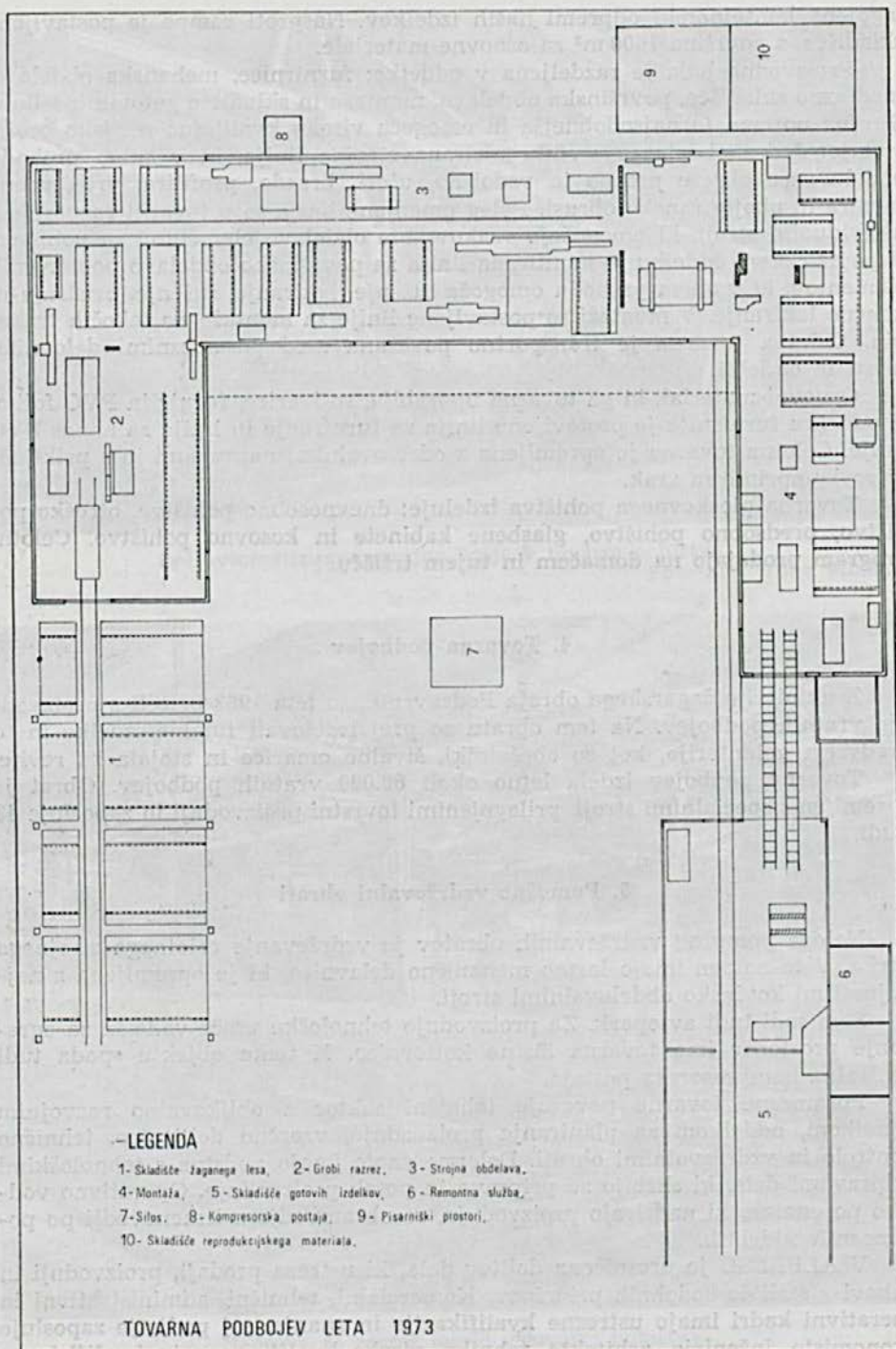
5. Pomožno vzdrževalni obrati

Naloga pomožno vzdrževalnih obratov je vzdrževanje celotnega strojnega parka. V ta namen imajo lastno mehanično delavnico, ki je opremljena z najnovejšimi kovinsko obdelovalnimi stroji.

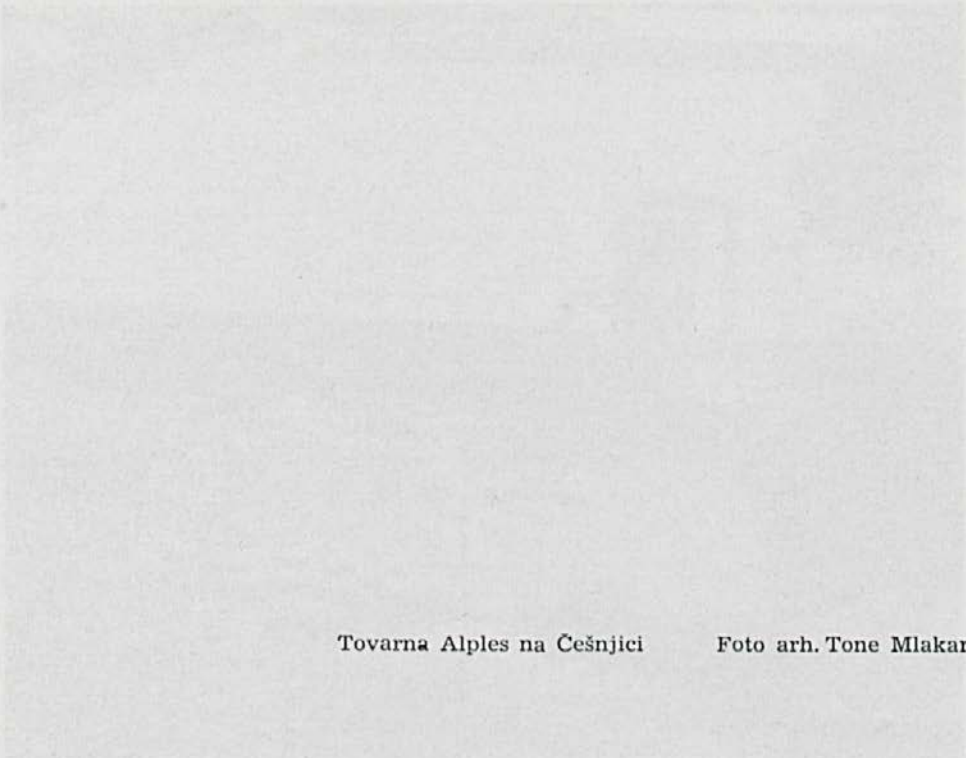
Sem sodi tudi avtopark. Za proizvodnjo tehnološke vroče vode in za ogrevanje prostorov ima tovarna lastno kotlovnico. K temu objektu spada tudi centralna kompresorska postaja.

Posamezne tovarne povezuje tehnični sektor z oblikovalno razvojnim oddelkom, oddelkom za planiranje proizvodnje, vzorčno delavnico, tehnično kontrolo in vzdrževalnimi obrati. Delovne enote imajo vodstva s tehnološkimi pripravami dela, ki skrbijo za pripravo in potek proizvodnje. Operativno vodstvo po enotah, ki nadzirajo proizvodnjo, so obratovodje z izmenovodji po posameznih oddelkih.

V ALPLESU je uresničena delitev dela, ki ustreza prodaji, proizvodnji in nabavi s stališča sodobnih principov. Komerčni, tehnični, administrativni in operativni kadri imajo ustrezne kvalifikacije in znanje, saj podjetje zaposluje ekonomiste, inženirje, arhitekte, tehnike, visoko kvalificirane in kvalificirane

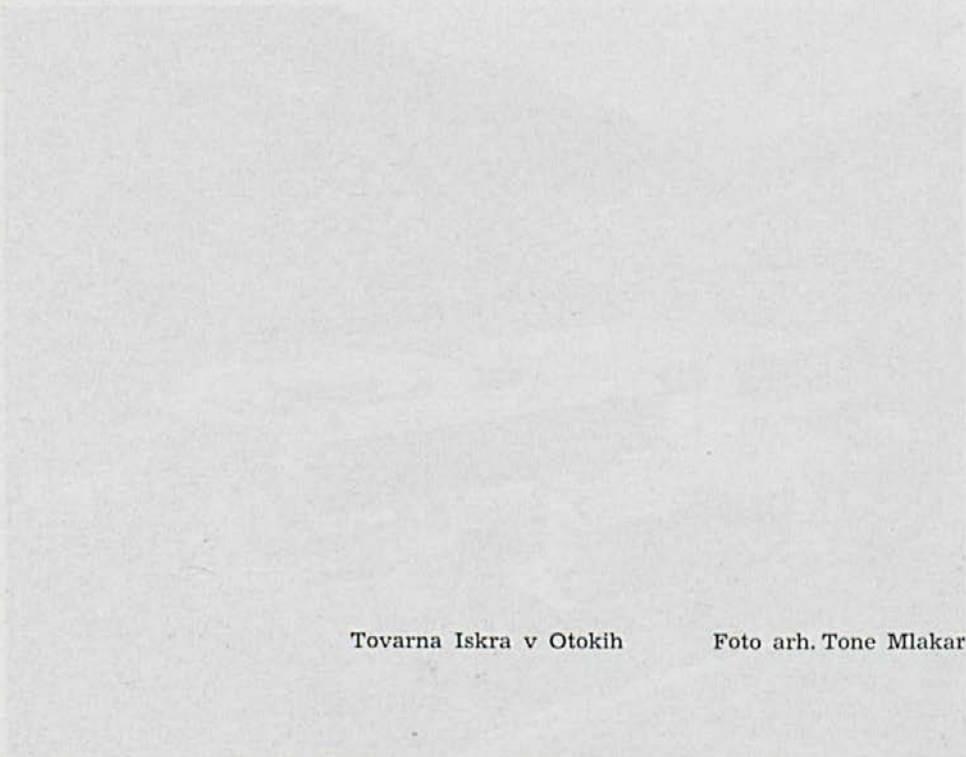

Tovarna Alples na Češnjici

Foto arh. Tone Mlakar

Tovarna Iskra v Otokih

Foto arh. Tone Mlakar

delavce. Vzporedno s svojo nenehno razširitvijo in povečanjem kapacitet je podjetje v vseh letih vlagalo znatna sredstva tudi za štipendiranje kadrov in za strokovno izobraževanje zaposlenih.

Mnogo sredstev je vlagalo tudi za družbeni standard za zgraditev stanovanj in obrat družbene prehrane. Družbenih stanovanj v družbeni lasti, s katerimi razpolaga podjetje, je 47. Razen tega ima svoj samski dom, v katerem je 120 ležišč. Hkrati je podjetje izdatno podpiralo tudi individualno stanovanjsko gradnjo. Obrat družbene prehrane je bil ustanovljen leta 1959 v leseni stavbi in je v njej obratoval do novembra 1970. Decembra 1970 pa je bil zgrajen nov obrat v stavbi zadružnega doma. V njem se nudi delavcem celodnevna oskrba.

Poleg omenjenega je podjetje uredilo zelenice, parkirne prostore in sofinanciralo objekte izven podjetja, kot so daljnovod visoke napetosti, zgraditev kino dvorane in druge komunalne naprave, ki omogočajo delavcem prijetno počutje tudi v prostem času.

Pregled gospodarskega poslovanja samostojnih lesnih podjetij v l. 1954—1972

	Leto	Zaposl. del.	Povpr. vl. osn. sred.	Povpr. vl. obr. sred.	Skupaj vl. sredstva	Celotni dohodek	Skupni OD po ZR	Skladi podjetja
LIP Češnjica	1954	251	949.430	762.600	1.712.030	1.987.460	325.893	341.972
MLIP Češnjica	1955	323	—	—	2.174.350	3.061.230	327.718	179.469
	1956	373	—	—	2.761.500	3.555.560	401.394	45.570
	1957	426	920.660	1.804.240	2.724.890	4.315.900	904.040	317.640
	1958	470	1.111.230	1.928.160	3.039.390	5.153.680	1.123.380	202.500
	1959	474	1.191.220	1.976.030	3.167.240	6.332.100	1.377.560	258.490
	1960	470	1.168.480	2.034.030	3.202.510	7.346.570	1.490.140	531.240
	1961	450	2.336.880	1.792.250	4.129.130	7.648.530	1.575.990	542.010
	1962	445	3.430.470	2.311.470	5.741.940	8.347.310	1.893.390	249.410
	1963	419	4.165.010	2.680.900	6.845.910	9.947.650	2.324.700	613.280
LIP Češnjica	1964	425	4.407.020	3.296.780	7.703.800	11.829.520	3.298.140	1.741.510
	1965	428	4.907.050	3.985.620	8.892.670	13.903.560	4.369.630	719.604
	1966	452	5.405.400	4.404.670	9.810.070	18.227.560	4.943.950	1.803.160
	1967	486	6.583.530	4.761.657	11.345.187	20.278.216	5.486.410	340.420
	1968	531	8.523.904	6.380.674	14.904.579	34.895.546	8.545.443	1.776.686
ALPLES	1969	550	8.050.845	8.244.230	16.295.075	43.091.609	10.588.162	4.065.316
	1970	559	5.931.637	10.872.159	16.803.796	48.814.174	10.732.717	1.917.051
	1971	632	8.069.287	16.804.054	24.873.341	61.992.441	13.256.356	4.169.627
	1972	696	26.457.062	29.101.303	56.058.365	95.091.354	19.412.042	2.436.712

Viri:

Janez Šter: Nastanek in razvoj lesne industrije v Selški dolini, Loški razgledi 1967, str. 114—133. — Dipl. ing. Lojze Zumer: Češnjica ob zadružnem gibanju na področju gozdnega in lesnega gospodarstva, Loški razgledi 1968, str. 140—149. —* Podatki sodelavcev, navedenih na str. 208.

tovarna pohištva

ALPLES

Priporočamo cenjenim kupcem obisk v naši
prodajalni, ki je odprta non-stop vsak delavnik
od 9—18, ob sobotah pa od 9—14.

izdelujemo: pohištvo artur za opremo
dnevni sob
samskih sob
spalnic
mladinsko pohištvo
predsodno pohištvo
drobno kosovno pohištvo
fonsko pohištvo
rezan les

telefon 064 88121

64228 železniki

jugoslavija

telex 34557 yu alples

Izbiro pohištva zaupajte soprogi in alplesu